

GİRESUN'DA TÜRK SU KÜLTÜNÜN İZLERİ*

Geliş Tarihi (Received Date) 10.11.2018

Kabul Tarihi (Accepted Date) 13.12.2018

Fatma KÜRKAN¹

Özet

Bu çalışmada bir kültür bakiyesi olarak, eski Türk tabiat inancının uzantısı olan su kültürünün Giresun örneğindeki izleri ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, Türkler'in dünya görüşü içerisinde yer alan suyun mitolojik yansımaları, günümüzde Giresun kültürü ve halk inançları üzerindeki yaşayan mirasını, izlerini ve inanışlar ve ritüeller temelinde ne gibi değişimler geçirdiğini ortaya koymaktır. Bu amaçla çalışmanın önemini, Giresun'da ki Türk su kültürünün izlerinin ortaya çıkarılması teşkil etmektedir. Sözlü tarih çalışması olması nedeniyle bu çalışmada analitik yaklaşım ve sentetik bakış açısı yöntemi ile sondaj medotu kullanılarak mesele objektif bir şekilde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın sonucunda Giresun halkının geçmişten geleceğe Çepni kültürünü, su kültürüyle harmanlayarak günümüze kadar taşıdıkları, fakat su kültürüne ait ritüellerin son yirmi yıl içerisinde çağın getirmiş olduklarıyla unutulmaya yüz tuttuğu açıklanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mitoloji, Türk Kültürü, Su Kültü, Giresun, Aksu Festivali

THE TRACES OF THE TURKISH WATER CULT IN GİRESUN

Abstract

In this study, the traces of water cult in Giresun example, which is a prolongation of old Turkish nature belief, have been examined as a residual of culture. In this regard the aim of the study is to reveal the mythologic reflection, living heritage on Giresun culture and public beliefs of today, traces of the water that takes part in Turks world perspective and what kind of changes it has undergone based on rituals and beliefs. Revealing the traces of the Turkish water cult constitutes the importance of this study for this purpose. In this study, the issue has been tried to be revealed detachedly by using inquiry method with analytical approach and synthetic perspective due to the fact that it is a verbal historic study. It has been tried to clarified that Giresun people have brought the Çepni culture from past to present by blending water cult, but the rituals belong to water cult have begun to be forgotten because of the new era over the last two decades at the end of this study.

Keywords: Mythology, Turkish Culture, Water Cult, Giresun, Aksu Festival.

GİRİŞ

Tüm canlıların yaşam kaynağı sudur. Suyu, yeryüzündeki bütün yaşam biçimlerinin başlangıcında tutan insanoğlu; tüm canlı yaşamının devamını sağlayan hususiyeti nedeniyle ona üstün değerler vermiş, onu mukaddes bir varlık olarak benimseyerek; şifa, bereket, güç ve kuvvet kaynağı olarak kullanmaya başlamıştır. Nitekim çeşitli kültürlerin yaratılış mitoslarının pek çoğunda karşılaşmış olduğumuz başlangıçta yalnızca suyun olduğu ve ilk canlıların su aracılığıyla yaratılmış olduğu gerçeği verilen önemin kanıtı şeklindedir. Bu minvalde suyun kutsandığı gerçeği evrensel bir inancı, su kültürünü ortaya çıkarmıştır. Dünya mitolojilerinin haricinde Türk mitolojisinde de önemli bir mevkie sahip olan su kültürü, Türklerin sosyal, ekonomik, siyasi hayatı başta olmak üzere inanç sisteminde de her zaman derin izler bırakmıştır.

Şamanlık uygulamalarının da içerisinde yer aldığı İslamiyet öncesi eski Türk inanç sistemindeki yer-su kültürünün bir parçası olan su, arılığın, bereketin, şifanın, haberleşmenin, saygının ve yasaklamanın, mukaddesliğin, sonsuzluğun sembolü konumundadır. Türk halk inanmalarında çeşitli hadiseler vasıtasıyla uygulanan suya ilişkin ritüel ve pratikler, Türklerin göçleriyle birlikte Anadolu'ya taşınmış ve halk inanmalarında yerini almıştır. Anadolu halk inançlarında günlük hayatta sürdürülen İslamiyet öncesi eski Türk su kültürü uygulamaları, bazı yasaklamaları ve sınırlamaları getirdiği gibi arı ve kutlu suya saygı gösterme, onu kirletmeme, ondan şifa bulma, ona adaklar adama, dilekler dileme pratiklerini de aynen muhafaza etmiştir. İslami unsurların da karışmış olduğu bu pratikler, çocuk sahibi olmak isteyen kadınların evliya türbe ve mezarlarında su vasıtasıyla adak veya dileklerde bulunması, kuruyan veya kurumaya yüz tutan sulara saç uygulaması çevresinde kurbanlar

* Bu çalışma Giresun Üniversitesi tarafından tamamlanmış olan SOS-BAP-C-160317-21nolu projedir.

¹ Araştırmacı Tarihçi, (fatmakurkan@hotmail.com).

kesilmesi, nazar veya büyüü bozma, uğursuzluğu gidermek için şifalı olduğuna inanılan sulara gidilmesi, suyun kirletilmemesi, yağmur duasına çıkılması, suyun ölümsüzlüğüne dair olan inanç kapsamında Hıdrellez günü akarsulardan su alınması vb. gibi örnekleri çoğaltabiliriz. Hususiyetle bugün Giresun İlinde yaşayan Çepnilerin, sosyo-kültürel hayatında hâlâ devam eden su kültürü içerisindeki uygulamalar Türk-İslam geleneği çerçevesinde sürdürülmektedir. Giresun Çepnilerinin su inancı etrafında günlük yaşam içerisinde âdet haline getirilmiş bir takım ritüelleri ise; sebil sularında el ve yüz yıkayarak dilek dileme, saygı bağlamında suyun besmele ile içilmesi, suyu ikram eden kişilere suyun ölümsüzlüğüne istinaden “sular gibi ömrün uzun olsun” denilmesi, suyun israf edilmemesi, suların kirletilmemesi şeklinde uygulanmaktadır. Ayrıca Giresun halkı günlük hayatın dışında geliştirmiş oldukları yerel takvim düzeninde kutsal kabul etmiş oldukları sular etrafında diğer su ritüellerini de gerçekleştirmektedirler. Bu sebeple Türklerin Orta Asya’dan günümüze kadar uzanan dini inanışları, uygulamaları ve yaşayışlarının Türk tarihinin bir parçası olarak su kültürünün Giresun Çepni inanç dünyası ve kültür tarihi üzerindeki çeşitli tesirleri ile bunun güncel tezahürleri de incelemeye değer bir konudur. Bu amaçla çalışmamız, Giresun’daki Türk su kültürünün izlerinin ortaya konulması açısından önem arz etmektedir.

A. MİT, İNANÇ VE KÜLTÜR BAĞLAMINDA SU KÜLTÜ

1. Dünya Mitolojisinde Su Kültü

Mircea Eliade’a göre mit, “*yaratılışın mukaddes öyküsünü anlatır*” (Eliade, 2005:228). Çünkü mitoslar, varlıkların oluşumunu, evrenin nasıl yaratıldığını kozmogoni ve teogoni bağlamında ele almaktadır. Mezopotamya mitolojisi başta olmak üzere diğer antik kültürlerin inançları arasında, yaratılışın ilksel maddesini su oluşturmaktadır. Yani mitlerde yaşam suyla başlar ve yine onunla son bulur. Mitlerde su, arındıran, iyileştiren, yenileyen ve ölümsüzlüğe kaynaklık eden, varlık olarak nitelense de özellikleri bununla sınırlı değildir (Sandalcı ve Intze, 2013:1). Mitolojide su olağanüstü niteliğe sahiptir ve anlatılan olaylar su temelinde izah edilmiştir. Bu sebeple mitlerde su, yaşayan bir varlıktır, koruyucu ruhları ve perileri bulunur. Nitekim Yunan mitolojisinde deniz, göl ve nehirlerin, tanrıların öfkelerini yatıştırmak, onların hoşnutluğunu kazanmak için insanlara yardım ediyor anlayışı hâkimdir. İki nehir arası anlamına gelen Mezopotamya mitolojisinde de kâinatın yaratılışının suların birleşiminden meydana geldiğine dair olan inançlar “Akitu Bayramı” adını verdikleri yeni yıl, evrenin dönemsel olarak yenilenmesi şeklinde kutlanıyordu. Mısır mitolojisinde ise topraklarına hayat veren Nil nehri, yeri ve göğü kuşatan kutsal bir su olarak betimlenmekteydi. Nil’in dönemsel taşması ve geri çekilmesi olayını da yok oluş ve yeniden diriliş hadisesi olarak kabul ettikleri malumdur. İran mitlerinde su, tanrının yaratmış olduğu yedi kutsal varlık içerisinde ikinci sırada yer almış olup, dini törenlerde ateşin yanı sıra sürekli bulundurulması gereken öğelerden birisi olmuştur. İran mitleriyle pek çok konuda benzerlik gösteren Hint inançlarındaki su uygulamalarında ise halk arasında bir testi suyun, kutsal bir gücün temsili için sunulması, hastalıkların suya atılarak kişiden uzaklaşacağı düşüncesi ve suya tapan bir kişinin suda meleklerin bulunduğu, suyun bütün her şeyi kapsadığı, hayatın temelini oluşturduğu inancı mevcuttur. Özel konuları sebebiyle su ile iç içe olan Çin ve Japon mitolojilerinde su kültürü, halkın kurban sunmak için kutsal kabul ettikleri su kıyılarında toplanmalarıyla somutlaştırılıyordu (Erbaş, 2004:244). Tüm bunlardan hareketle Yunan, Mezopotamya, Mısır, İran, Hint, Japon ve Çin mitolojilerinde benzer noktaların varlığı söz konusudur. Bu hususların göze çarpan yönleri özellikle; mitolojilerin var olduğu coğrafyalardaki büyük su kütlelerinin aynı amaç doğrultusunda tanrılaştırılması, su tanrılarının yaratılışı gerçekleştirmesi, su kaynaklarının koruyucu olduğuna inanılarak onları memnun etmek adına onlara kurbanlar kesilmesi, suyun üreme vasıtası olarak görülmesi, ab-ı hayat suyunu bularak ölümsüzlüğe kavuşma isteği, ölü ruhlarının susuzluktan acı çektikleri inancı, Su tanrılarının savaşları sonucu kuraklığın meydana gelmesi ve yine su tanrıları tarafından kuraklığa son verilmesi, tufan olgusunun ortaya çıkış sebepleri ve sonuçları aynıdır. Bu durum bizlere kültürlerin etkileşim içerisinde olduğunu ve mitolojilerin de bunu yansıttığını açıkça göstermektedir.

2. Semavi Dinlerde Su Kültü

Dünya üzerinde etki alanı diğer inançlara göre geniş yer kaplayan Musevilik, Hıristiyanlık ve İslâmiyet’te su kültürüyle ilgili ortak noktaların bulunduğu oldukça aşikârdır. Bu ortak noktalara baktığımız zaman; Musevilik, Hıristiyanlık ve İslâmiyet’in kutsal kitaplarında dünya ve insanlığın

yaratılışının suyla başladığına dair bilgilerin varlığı mevcuttur. Ayrıca Museviliğe gönderilen Musa, Hristiyanlığa gönderilen İsa ve Hak dinini yaymak için gönderilen peygamberlerin su mucizeleri gerçekleştirerek insanlığa doğru yolu göstermek veya onları buldukları kötü vaziyetten kurtarmayı amaçladıkları göz ardı edilemez bir durumdur. Bir başka husus olan günahlardan arınma, ibadete temiz bir şekilde başlama veya abdestli olma mevzularında da suyu vazgeçilmez bulduklarını söyleyebiliriz. Çünkü Musevilik inancını benimsemiş Yahudilerin kutsal kitap külliyatı olan Eski Ahit'te su ile ilgili pek çok bilgiye rastlanmaktadır. Örneğin, ibadete başlamak için almış oldukları abdestin süresi bir saat kadardır ve bu abdest suyunun göl, nehir gibi akarsudan olması şarttır. Ayrıca Tevrat'ta geçen Tathir suyu, Kıskançlık veya Açlık suyu, Elem suyu, En-Hakkore pınarı (diri su), Takdime suyu gibi zikredilen kelimeleri abdestle ilintileyecek olursak Yahudilerin arınmak, temiz olmak, abdestli olmak kavramlarına ne kadar önem verdiğini anlamış oluruz (Pala, 2008:89-90). Hristiyanlık'ta ise İsa peygamber ile ilişkilendirilen ve ruhun günahlarından arınarak yenilenme aracı olarak görülen vaftiz suyu bir dönem kiliseye girişlerde abdest suyu olarak kullanılmış, üstelik bunun için kiliselerde vaftiz tekneleri inşa etmişlerdir (Pala, 2008:89-90). İslamiyet'te de imandan gelen temizlik hususuna dikkat edildiği ve ibadet öncesi arınmak için abdestin alınması şartı göz ardı edilemez konumdadır. Semavi dinlerden Musevilik ve İslamiyet'te gençliğin, ebedi hayatın sembolü konumuna getirilmiş olan hayat suyu diğer bir adıyla ab-ı hayat suyuna olan inancın devam ettiğini görmekteyiz. Yine bu semavi dinlerde yaratılışın sudan meydana geldiği gibi yok oluş hadisesi olan tufanın da sudan geldiğine veya dair inançlar ortak noktada buluşmaktadır. Nitekim âyetlerden anlaşılacağı üzere tufan hadisesi sadece Nuh peygambere bildirilmiştir (Çığ, 2015:27). İlahi dinlerde tarih boyunca tufan hadisesi insanlığın ders alması için gönderilmiş bir su felaketi, suyun yok edici gücünün sembolü olarak hafızalara kazınmıştır.

3. İslamiyet'ten Önce Türklerde Su Kültü

Orta Asya coğrafyasında geniş bir alana yayılmış olan Türkler, pek çok kültür ve inancın etkisi altında kalmıştır. Bu sebeple Gök Tanrı, Atalar kültü, Tabiat Unsurlarını Kutsal Sayma gibi sosyal hayatın içinde birebir sürdürülen dini yaşantıya sahip olmuşlardır. Bunların yanı sıra içerisinde animizm, natürizm ve dini-sihri sitem barındıran Şamanlık sistemi, Türklerin inanç dünyasını şekillendirmiştir. Bunlardan hareketle inanç sisteminde kült olarak yer alan suyun, verilen sözlerin ya da yapılacak eylemlerin temelini sağlamlaştırması amacıyla and içme, bereket ve kuvvet simgesi olarak adak adama, kurban sunma, kutsal olması bağlamında saygı gösterme ritüellerinde, mistik arınmanın temel aracı, ebedi hayatın sembolü, haberleşme ve sağaltma vasıtası olarak kullanılmıştır.

Türk halklarının uyguladıkları and içme çeşitlerinin arasında yer alan suya and içerken; Proto Bulgarlarda, yemin edecek kişinin öncelikle bir bardak suyu yere dökmesi gerekiyordu (Oymak, 2010:41). Antlaşmaların suya and içilerek yapılmadığı durumlarda ırmak, göl, nehir kenarında yapıldığını görmekteyiz. Kutsal olan yer-su bir takım ruhları kaynağında barındırmakta idi. Bu inançla hareket eden Türkler, adak yapılacak ve kurban sunulacak mevkileri genellikle yüksek dağlar ile kutlu pınarlardan seçmekteydi. Hunlardan sonra Orta Asya'da devlet kurmuş olan çeşitli sülaleler hakkında Çin kaynakları, Gök Tanrı'ya, yer-su'ya, güneşe ve aya, kurban sundukları yönünde bilgi vermektedir (İnan, 2013:3-4).

Kurban sunma âdeti Türk toplulukları arasında bir nevi kansız kurban yani saçı saçma şeklinde uygulanmıştır. Bu sebeple eski Türklerde, çocuğu olmayan kadınlar, kurumuş ırmak veya göllere *süci* (şarap) saçarak, oradaki su iyelerinin yardımıyla çocuk sahibi olacaklarına inanıyorlardı (Kalafat, 1999:50). Bu inanç doğrultusunda Dede Korkut hikâyesinde Dirse Han'ın eşinin çocuk sahibi olabilmek için adaklar adayıp; "*kuru kuru çaylara saçu saldım dilek ile Tanrı'dan bir oğul zor ile buldum*", diyerek su ruhlarından yardım istediğini açıkça dile getirdiği bilinmektedir (Çobanoğlu, 1993:295). Dini- ritüel içerikli kurban sunma işleminin Çin kaynaklarından öğrendiğimiz bilgiye göre; T'u-küeler'in, Gök Tanrı'ya kurban sunmak maksadıyla beşinci ayın onuncu ve yirminci günleri arasında Tamir nehri kenarında toplandıkları bilinmektedir (Roux, 2011:101-116).²

Türkler, yüksek dağ, pınar ve gölleri koruyucu ruhların makamı sayarak onları yer-su inancıyla ululamışlardır (Oymak, 2010:38). Bu sebeple İrtiş ırmağı kenarında yaşayan Kimekler, İrtiş'i tanrı gibi

²Türklerin açık renkli göllerini, su ayın yeri kabul ettiklerini şu Uygur metninden anlamaktayız: "*Değirmi, açık renkli, ulu su mandala' sı (ayın yeri)*" (Oymak, 2010:42).

büyük görenek, ona taparlar, secde ederlerdi. Moğolların ise suya saygı gösterisini Wilhelm Von Rubruk şu şekilde anlatmıştır: “Moğollar içmek için toplandıklarında, önce evin reisinin başının üzerine asılan kardeşinin maketine veya suretine, sonra da çadırda yer alan diğer figürlere içeceklerinden bir uşak tasla yurtu sunar ve dizini üç defa yere vurarak içekten güneye doğru ateşe, doğuya doğru havaya, batıya doğru suya, kuzeye doğru ölümlere saygı olarak döker...” (Palancı, 2006:68). Bizans yazarlarından Theophylactus, Türklerin havaya ve suya büyük saygı gösterdiklerini, yer-su ruhlarına dua ettiklerini; fakat onlara tapmadıklarını yalnız göklerdeki Tanrıya ibadet ettiklerine vurgu yapmıştır (Roux, 2011:143-144).

İslamiyet öncesi eski Türk inancında tabiat kültü olarak ifade edilen yer-su kavramı imparatorluklar çağında gelişerek “vatan kültü”ne dönüşmüştür (Oymak, 2016:93). Bu sebeple Göktürklerin, “Eçimüz apamız tutmuş yer-sub” ile Orhon kitabelerinde, Bilge Kağan’ın halkına hitabında: “Türk Kağanından, beylerinden, yerinden, suyundan ayrılma” şeklindeki hitabı önemlidir (İnan, 2013:48, Erdemir, 2011:823). Ayrıca yer-su, vatanın korunmasında önemli bir rol oynamakta idi. Nitekim Türk Tengrisi, Türklerin yer-su’larının sahipsiz kalmaması için onlara kağan gönderdiği inancı hâkimdir. Öyle ki Göktürlere ait Kül Tigin kitabesinde geçen şu ifade: “Üze Türk Tengrisi Türk iduk yiri subı inçe itmiş. Türk budun yok bolmazun tiyin budun bolçu tiyin kangım İltiriş Kaganıg, ögüm İlbilge Hatunıg Tengri töpüsünde tutup yügerü kötürmiş erinç...” üzere Türk Tanrı’sı ve kutsal yer-suyu, Türk halkının yok olmaması için İltiriş Kağan ve İlbilge Hatun’u, kağanlığa getirmiştir (Taş, 2002:51).

Türklerin yaratılış mitolojilerine göre; “yer ve gök yaratılmadan önce her şey sudan ibaretti, yer yoktu, gök yoktu” (Akpınar, 1988:30). Altay yaratılış destanında başlangıçta “dünya bir deniz idi, ne gök vardı, ne bir yer, Uçsuz, bucaksız, sonsuz, sular içreydi her yer” denilmektedir (Türkyılmaz, 2013:169-170). Nitekim yaratılışın özü sudur inancı doğrultusunda su, ana rahmi ile özdeşleştirilerek kısır kadınların hamile kalması için kullanıldığını ifade ettik. Türkler, suyu temizlik ve arınma vasıtası olarak da benimsemişlerse de arı olan su sadece temizlik unsuru olarak görülmemiş; varlığı önceleyen, yenileştiren, gizli, evrensel güç olarak da benimsenmiştir. Nitekim Dede Korkut’taki hikâyelerde gördüğümüz kadarıyla “arı sudan abdest almak” işlevi bu saydığımız özellikleri kapsayıcı olsa gerekir.³

Bâki olan su, eski Türkler tarafından önce “Bengi su”, Kutadgu Bilig’ de “tiriglik subı (diriliksuyu)”, İslâmiyetle birlikte “Âb-ı Hayat” adını verdikleri hayat suyuna dönüşmüş idi. Çünkü Dede Korkut’a göre “suya ecel gelmez” idi; yani su ölümsüz olarak kabul edilmişti (Yardımcı, 2015:75). Eski Türkler, suyun cennetten gelip, cennete gittiği ve onun cemalini gördüğü inancını taşımaktaydılar. Dolayısıyla Kitab-ı Dede Korkut’ta Salur Kazan’ın evinin yağmalanması hikâyesinde Kazan Han’ın kaybolan ordusu ve ailesi ile çevresinden haber almak için “su, Hakk didârını görmüştür, ben bu suyla haberleşeyim” diyerek önüne gelen suya “Çığnam çığnam kayalardan çıkan su, büyük büyük ağaç gemileri oynatan su, ...Ordumun haberini bilir misin, desene bana, kara başım kurban olsun suyum sana...” şeklindeki sorusu bu inanca örnektir (Ergin, 1971:36).

Orta Asya Türklerinde halk sağaltıcılığı halkın, hastalığın nedenleri konusundaki görüş ve inanışlarıyla yapılan ilaçlar, büyüsel ve geleneksel işlemlerin veya uygulamaların tümü dikkate alınarak yapılıyordu (Çetin, 2013:3). Bu minvalde, İslamiyet öncesi Türk tedavi yöntemlerini; şamanların uygulamış olduğu sihirselsel-büyüsel tedavi ve otacıların yapmış olduğu organik ilaçlar olarak sınıflandırabiliriz. Orta Asya Türklerinin sağlık açısından yararlı buldukları ve tedavi amaçlı kullandıkları diğer yöntem ise ılıca ve kaplıca sularındır. Misal, Göktürkler “çerge” adını verdikleri deriden hamamlar yapmışlar ve böylece şifalı sulardan aktif bir şekilde yararlanmayı başarmışlardır (Bibi, 1956:387).

Türk kültür tarihine bakıldığı zaman hem taş kültü hem de su kültürüyle ortak bir bağ kurması nedeniyle “Yada taşı” farklı bir niteliğe sahip olmuştur. Kâşgarlı Mahmud’un Divânü Lugâti’t- Türk

³BamsıBeyrek, Salur Kazan, Kanturalı, Tepegöz, Uruz’un Tutsak Olduğu Boy, Uşun Koca-oğlu Seyrek Boyu adlı hikâyelerde; “Sayılmak ile Oğuz begleri tükense olmaz!, Hep yettiler!, Arı sudan abdest aldılar!, Ağ alınların yere koydular!, İki rekat namaz kıldılar, Adı Görklü Muhammed’e salavat getirdiler ” ifadesi yer almaktadır (Ögel, 2010:328).

sözlüğünde *yât* veya *yat* biçiminde geçen bu taş, rüzgârı ve yağmuru getirmek için icra edilen bir tür kamlık olarak vasıflandırılmıştır (El-Kâşgarî, 2007:673). Yağmur yağdırmak için taşın okunarak suya konulduğu, atın yelesine asıldığı zaman serin rüzgâr estirdiği, yangına atıldığında ateşi söndürdüğü, bir kabın içerisine kar veyahut su konarak taşı bırakınca kişinin arzu ettiği hava durumu gerçekleştiği bilinmektedir (Uraz, 1994:185-186). Türklerin, yada taşını sadece yağmur yağdırmak için değil, aynı zamanda savaş esnasında düşmanlarına üstünlük sağlamak, barışı tesis etmek, çıkan yangınları söndürmek, ülkenin diğer ülkeler üzerindeki hâkimiyetini temin etmek, hatta kağanların kutunu sağlamlaştırmak adına kullandıkları kayıtlarda mevcuttur.

Türklerde yerleşmiş olan su inancına göre kutlu ve arı olan suyu kirletmek ona karşı yapılan en büyük saygısızlık ve cezalandırılma sebebidir. Her ne kadar suyu arınma vasıtası olarak görseler de su ruhlarının cezasından sakınmak için suya tükürmezler, necaset atmazlar, onu kirletmemeye özen gösterirlerdi. Bu sebeple Orta Asya Türk topluluklarının büyük bir bölümünde, Oğuzlarda, Moğollarda, Sibiryalılarda, Altaylılarda abdest bozarak suyu kirletmek, bazen yıkanmak, çamaşır ve kap kacak yıkamak yasaktır (Roux, 1984:31). Orta Asya Türklerinde suyu kirletmemeye yasağı şaman inanışlarında çok önemli bir yer tutuyordu. Çünkü su iyesi gündüz dinlenir, gece çalışır inancı hâkimdir. Bu sebeple zaruri olmadıkça gece dışarı su dökülmemeli, akan sudan su alınmamalı eğer alınacaksa da suyun akış istikametine doğru alınmalı idi (Kalafat, 2004:63)

4. Anadolu'da Su Kültü ile İlgili İnançlar

Türklerin Anadolu'ya göçleriyle birlikte Türk inanç sistemi içerisinde yer alan bütün unsurların, yer-su kültüründeki fonksiyonlarını eskisi gibi sürdürdüğünü söyleyemsek de, yeni dinin yapı taşlarıyla kaynaşarak devam ettiğini söyleyebiliriz. Türk toplulukları, muhtelif dinlere girdikleri zaman eski inançlarından yeni dinle çatışmayan öğeleri olduğu gibi, çatışanlarını ise yeni dinden aldıkları motiflerle destekleyerek ona uydurmaya çalışmışlardır (Ocak, 1983:53). Tarihi perspektif içerisinde Türklerin; Atalar kültürü, Tabiat kuvvetlerine inanma, Yer-su inancı, Göktaarı inancı ve kamlık öğretisinin İslâmiyet'e geçişle birlikte eski-yeni âdetlerin, ritüellerin, pratiklerin karışım haline gelerek Anadolu'ya taşındığı günümüzdeki örnekleriyle ortadadır. Türkler, yaşadıkları, vatan tutmuş oldukları Anadolu topraklarında su kültürü ekseninde doğumdan ölüme kadar pek çok uygulamada adak ve dilek dileme çerçevesinde İslami değerlerle bütünleşerek veli, şehit, gazilerin mezar veya türbeleri etrafında bir takım âdet ve ritüeller gerçekleştirmişlerdir. Bunlar ziyaret edilen velilerin, evliyaların türbe veya mezarlarının yanında bulunan pınar, göl veya akarsular kutsal kabul edilip, kendilerince bir kısım hastalıkların tedavisinde, bazı dileklerin gerçekleşmesinde şöhret kazanmış olmasıdır. Örneğin; Adana'da çocuk sahibi olmak isteyenler Cabbar Dede, Bilâl-i Habeşî, Yedi Kardeşler, Durhasan Dede ziyaretine, boğaz hastalığına yakalananlar Süleyman Efendi ziyaretine, akıl hastaları ve görme özürlüler Çoban Dede'ye götürülürken, Çukurova'daki birçok türbe ise ayırım yapılmaksızın çeşitli hastalıkların tedavisinde ziyaret edilmektedir (Çıblak, 2005:10).

Günümüzde suyun şifa vericiliğinden geçmiş uygulamalardan farklı olarak mineral kökenli tedaviler, psikolojik tedaviler, mistik tedaviler ve dinsel yolla yapılan sağaltmalar şeklinde yararlanılmaktadır. Mineral kökenli şifalı kaplıca-ılıca suları, kükürtlü, demirli, asitli, sodalı sular Anadolu'da genellikle cilt ve mide hastalıkları, eklem ağrıları, böbrek hastalıkları gibi çeşitli vücut hastalıklarında kullanılmaktadırlar. Mesela Kayseri'de Bayramhacı, Çiftgöz, Tekgöz ve Hacı Veli kaplıcalarında romatizma başta olmak üzere kadın hastalıkları, mide ve sindirim rahatsızlıkları, kan dolaşımı, kas ağrıları, sinirsel hastalıkların tedavisinde faydalanılmaktadır (Doğrusöz, 2005:214). Kutsal olan şifalı suların bazıları nazar veya büyüü bozma, uğursuzluğu giderme, çocuk sahibi olma veya doğumu kolaylaştırma, korkuyu yok etme gibi sağaltmalarda kullanılmaktadır. Erzurum, Kars, Muş ve Ağrı'da büyü eğer muska ile yapılmışsa onu bozmak için muskayı önce su ile yıkayıp ardından okuyarak suya atmaktadırlar (Çobanoğlu, 1993:296).

Arınmış ve Hakk'ın yüzünü görmüş olan suya saygıda bulunma işlemi Anadolu'da bir nevi saçılma ile yapılmaktadır. Çünkü gelinler koca evine gelirken altından sular akan köprüden geçirilmekte, güvey evine girerken gelinin başına su serpilmekte, ırmağı ilk geçen kişi veya çağlayan sudan geçmek isteyen kişi suya bir şey atmak zorundaydı. Bu minvalde Bingöl, Tunceli, Muş civarında gelin ırmaklardan geçirilerek yeni evine getirilir ve böylece hem kara iyelerden arınmış hem de suya saygıda bulunmuş oluyordu (Kalafat, 2015:87). Saygıda bulunulan arı ve kutsal su inancı dâhilinde

Anadolu'da devam eden bir takım tabulara halk arasında özveriyle uyulmaktadır. Öyle ki gece dışarıya besmelesiz su dökmek, gece su kaplarını açık bırakmak, su güzergâhına tükürmek veya idrar yapmak, ateşi su ile söndürmek, kutsal sularda balık tutmak, suyu israf etmek ve kirletmek, akarı olmayan kaynaktan su içmek, yasaklar arasında bulunmaktadır. Misal; Aydın'ın Koçarlı İlçesi'nde ise yıkanacak kişi veya çamaşırlar dereden su alınıp, suyun biraz ötesinde yıkanması gerektiği, ayakta değil oturarak su içilmesi ve özellikle ezan okunurken su içilmemesi gerektiği, önu akmayan pınardan su içilmeyeceği yönünde inanç ve davranışlar mevcuttur (Abalı, 2011:136-137). Ayrıca Samsun yöresinde kim akan suya (akarsuya) idrarını yaparsa bu kişinin aklının da su ile beraber akıp gideceğine dair bir inanış tespit edilmiştir. Yine bu yörede suya büyük abdestin yapılmasının günah olduğu genel bir kabuldür. (Şişman 1996:574)

Bir durumun gerçekliğini teyit etmek, güvenilir kılmak anlamında kullanılan, uygulandığı belirli geleneklere dayanan yemin etmek, and içmek deyişleri Tunceli'de barışmak amacıyla Munzur çayına gelen ailelerin, aşiretlerin sudan bir yudum içtikten sonra ona birer taş atarak yaptıkları yeminin kabul edilmesi için niyet edilmesi şeklindedir (Akınar, 1988:38). Tabiatın canlandığı, kışın bittiği ve yaz döneminin başladığı Miladi 6 Mayıs günü İslami inançta Hızır ve İlyas peygamberlerin bir araya geldiği gün olarak kabul ediliyordu. Geçmişten Anadolu'ya taşınan Hıdrellez âdet ve ritüelleri: şifa, sağlık, bolluk-bereket, talih, kısmet, mal-mülk isteklerine yönelik uygulanmaktadır. Hıdrellez sabahı yağmur yağarsa o yılın bereketli olacağına inanılır, yağmur suyu şifa niyetine içilir, hayvanlar bu yağmurda dışarı çıkartılarak verimlilikleri artırılmaya çalışılır. Özellikle Hıdrellez gecesi suya girenlerin hastalıklara karşı direnç kazanacağı, saçlarının uzayacağı, gelin gittikleri eve bereket götüreceklerine inanılır (Turan, 2008:95). 6 Mayıs günü güneş doğmadan dere veya deniz kenarına gidilerek esenlik için el, yüz yıkanmakta, kâğıda yazılan dilekler veya küçük taşlar suya atılmakta, kırlara gidilerek çiçek veya otların üzerindeki çiğ damlaları toplanarak ele yüze sürülmekte veya yoğurt mayalanmaktadır.

Türklerin kıtlık ve kuraklıktan kurtulma amacıyla yağmur duasına çıkma geleneği günümüzde “Yada taşı” ile değil, İslami tasavvurla belirlenen yöntemlerle yapılmaktadırlar. Yıl içerisinde Anadolu'ya bolca yağış düşse bile halk şükretmek amacıyla bilhassa ilkbahardan yaz aylarına geçilen Mayıs ve Ağustos ayları aralığında çeşitli seremoniler tahakkuk etmektedir. Bu amaçla Çorum ilinin Boğazkale ilçesinde her yıl rutin bir şekilde devam eden “Nöbeti Baba Yağmur Duası Festivali” yağmurun az yağdığı zamanlarda “bereket duası”, çok yağdığı zamanlarda “şükür duası” için yapılmaktadır.⁴ Anadolu'da yöreden yöreye değişen yağmur yağdırma uygulamalarına baktığımız zaman genellikle eski Türklerde görülen yada taşının kullanımına benzer taş okuma, türbe veya yatırlardan toprak alıp suya atma, eşek başı yıkama, muska gömme, çömçe gelin, kel adam sayma, başa sepet geçirme, ip düğümleme gibi ritüellerin tatbikini görmekteyiz. Yağmur duasının yapılış sırasında icra edilen imitasyon davranışları; yağmurun yağışını sembolize eden ellerin ters çevrilmesiyle avuç içlerinin toprağı göstermesi, duayı aktif hale getirmek ve doğa olayları üzerinde egemenlik kurmak için elbiseyi ters giyme pratikleri şeklinde uygulanmaktadır.

B.TÜRK KÜLTÜR TARİHİ BAĞLAMINDA GİRESUN HALK İNANÇLARINDA SU KÜLTÜNÜN İZLERİ

1. Çepniler

Çepniler, Oğuzlar'ın Üçok koluna bağlı olup, Oğuz Han'ın altı oğlundan biri olduğu kabul edilen Gök Han'ın soyundandır. Kâşgarlı Mahmud'un XI.yüzyılda kaleme aldığı DîvânüLügâti't Türk'te adı geçen Çepniler'in etimolojisiyle ilgili olarak; “*Türkler yirmi kabiledir. Bu kabilelerin hepsi Hz. Nuh'un Yafes adındaki oğlunun oğlu olan Türk'e mensup olduklarını söylerler. Yirmi kabileden her birinin sayılarını Allah'tan başkasının bilemeyeceği kolları vardır.....Oğuz boylarının yirmi ikinci kolu Cebni/Çepnidir....Cebni kabile atasının ismidir*” şeklinde malumat vermektedir (Kaçar, 2010:10). 14.yüzyılda yaşayan Ebu Hayyan da “Kitabul-İdrak li-Lisanil-Etrak” adlı eserinde

⁴ Türklerden önce Anadolu'da varlık gösteren Antik Çağ uygarlıkları, Yada taşıyla yapılan törenlere benzer *Ezen* adını vermiş oldukları “*Yağmur Bayramı ve Gök Gürlemesi Bayramı*”nı yıl içerisinde düzenli bir şekilde icra etmekteydiler. Bu durum Anadolu'da su kültürü bağlamında benzer törenlerin düzenlendiğini, kültürlerarası bir inanış ve uygulamaların olduğunu ispat etmektedir (Gavaz, 2016:580).

Çepnilerden, “Çepni, kabiletünminnet-Türk (Çepni, bir Türk kabilesidir)” şeklinde söz etmektedir (Kadioğlu, 2015:81). Çepni adının anlamına gelince konu hakkında bilgi veren Camiüt-Tevarih’e göre, Çepni; “nerde yağı(düşmanı) görse savaşır” mânasına gelmektedir (Aydın, 1984:25-27). Bu durum Çepniler’in cesur, pehlivan, yiğit, kahraman savaşçı bir boy olduğunu göstermektedir. Çepniler, Anadolu coğrafyasına gelmeden önce tüm Oğuz boyları gibi İç-Asya bölgesinde yaşamaktaydılar. 1071 Malazgirt savaşıyla birlikte Anadolu’yu yurt tutan Türkmenler arasında yer alan Çepniler’in, 12.yüzyıl itibariyle Anadolu, İran, Azerbaycan ve Mısır’ı da içerisine alan çok geniş bir coğrafyaya yayıldıkları bilinmektedir. Çepniler’in Anadolu’nun fetih ve iskânında önemli roller üstlendikleri ortadadır. Çünkü Malazgirt savaşının ardından Trabzon Komnenosları’nı tabiiyeti altına alan Selçuklular, Karadeniz sınırlarının güvenliği ve bu yörenin fethi için Çepni boylarını buraya yerleştirmişlerdir (Kadioğlu, 2015:82). Nitekim 1277 yılında Çepni Türkleri, Trabzon Rum Devleti’ne karşı denizde parlak bir zafer kazanarak, o dönemler Karadeniz için stratejik bir ticaret limanı olan Sinop’un onların eline geçmesine mani olmuşlardır (Karadüzgün, 1999:2). Sonrasında Çepniler’in doğuya doğru ilerleyerek Canik denilen Samsun-Giresun arasındaki bölgenin fethinde etkili oldukları ve Ordu yöresindeki Hacı Emirli Beyliği’ni kurdukları ileri sürülmektedir (Sümer, 1993:269).

XIV. yüzyılda Karadeniz kıyılarına yapılan fetih hareketleriyle Ordu-Ünye, Samsun-Bafra, Giresun, Gümüşhane-Kürtün ve Trabzon-Vakfikebir(Büyükliman) arasında kalan bölgeleri ele geçirmişlerdir (Sümer, 1999:322-329).⁵ Ancak XIV. yüzyılın ortalarına doğru kuzey yönünde ilerleyerek Harşit çayı çevresinde bulunan kışlaklarını yukarı Harşit’e taşıdıkları; fakat Trabzon’un fethinden önce Gümüşhane-Kürtün, Dereli, Giresun, Tirebolu, Eynesil arasını kendilerine yurt edindikleri ve Trabzon Rum Devleti’nin yıkılışında Osmanlı Devleti’ne yardım ettikleri bilinmektedir (Çelik, 1999:17). Böylece Çepni Türkleri günümüzde Anadolu’nun; Bursa, Balıkesir ve çevresi, İç Anadolu’nun Sivas ve Kırşehir, Amasya, Tokat, Çorum havalisi başta olmak üzere, yoğun bir şekilde de Trabzon-Şalpaazarı ve Doğu Karadeniz’in liman kentlerinden olan Giresun vilayetinde yaşamaya başlamışlardır. Türk milletinin, milli kimlik şemsiyesi altında yer alan Çepniler, İslâmiyet’i kabul eden boylar arasında yer almışsa da yerleşik İslam kültürünü tamamıyla benimsememiş ve heterodoks bir inanç sistemine sahip olmuşlardır (Kuruca, 2015:207). Çünkü Çepnilerin bir kısmı Anadolu’ya göç ederken İran Şiiliği’nin etkisi altında kalmıştır. Ancak daha sonra Anadolu’ya gelen ve Karadeniz’i yurt edinen Çepnilerin yerleşik hayata geçerek cami, tekke, zaviye hizmetinde bulunarak Sünnileştikleri görülmüştür. Nitekim Trabzon’un fethinden sonra Fatih Sultan Mehmet’in, Türk-İslam nüfusunu bu bölgede çoğaltmak amacıyla uygulamış olduğu iskân politikası sebebiyle naklettiği Türkler’in, bugün Giresun, Tirebolu, Görele ve Trabzon İlinin Vakfikebir yöresinde yaşayan Sünnileşmiş Çepniler olduğu bilinmektedir (Kaçar, 2010:54-57).

2. Giresun Çepni Halk İnançında Su Kültü

Çağlar değişse bile özde var olan inanç ve duygular, olgular verdiğimiz örneklerde görüleceği üzere değişmemiştir. Gerek yazılı gerekse de sözlü kaynaklarda Anadolu’nun farklı yörelerinde yaşayan insanların, halk inançları konusunda önemli benzerliklere sahip olmaları bu durumun açık bir göstergesidir. Mesela yukarıda anlatmış olduğumuz su kültürüyle alakalı benzer uygulamalar günümüzde Doğu Karadeniz bölgesindeki Giresun halkı tarafından etkili bir biçimde sürdürülmektedir. Eski adı Kerasus olan günümüzdeki Giresun şehri, yarımada görüntüsüne sahip, Kuzeyi Karadeniz ile çevrili, Güneyinde Sivas ve Erzincan ile sınır, Doğusunda Trabzon, Gümüşhane İlleri, Batısında Ordu İliyle komşu, iç kesimlere doğru kuzey-güney yönünde uzanmasıyla, Doğu Karadeniz ile Doğu Anadolu arasında bir koridor görevi görmektedir. Doğu Karadeniz’in tek adasına sahip olan Giresun, başlangıçta kale yerleşmesi olarak kurulmuş olup, XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren liman kenti olarak gelişme göstermiştir (Bekdemir v.d, 2000:8). Şehrin Hititler döneminde Azzi ülkesinin ve milattan önce IV-V. yüzyılda Pontus’un bir parçası olduğu belirtilirken, M.Ö 670’lerde Karadeniz bölgesinde koloniler oluşturmaya başlayan Miletoslular tarafından kurulduğu ileri sürülür (Emecen, 1996:78). Yunanlı tarihçi Ksenophon’un aktardığı bilgilerle şehirde M.Ö VII. yüzyılın sonlarından itibaren Kimmerler, Miletler, Persler ve Büyük İskender’e bağlı kuvvetlerin egemen olduğu anlatılırken, M.Ö 400 yıllarında bölgede Kolkhlar, Driller, Khalybler ve Tiberenler’in

⁵Bilhassa Giresun-Kürtün ve Vakfikebir arasında yoğun bir şekilde yaşadıklarından dolayı buraya “*Vilâyet-i Çepni*” adı verilmiştir (Çelik, 1999:22).

yaşadığı bilgisi verilmektedir (Demir, 2008:67-85). Ardından şehre sırasıyla Pontoslular, Romalılar ve Malazgirt zaferiyle birlikte Türkler hâkim olmuşlardır. Giresun yöresi, tarihi ve sosyal yapısı yönünden bölgede önemli bir mevki de olup, demografik bakımdan Türk nüfusuna sahip olması, Selçuklu döneminde Anadolu'ya yapılan Oğuz-Türkmen akınları sonrasında kazanılan 1071 Malazgirt ve 1176 Miryakefalon savaşlarına kadar dayanmaktadır. Göçlerle Anadolu'ya gelen Türk boyları, zaman içerisinde yurt tutmuş oldukları bu toprakların gelenek ve göreneklerini, sosyal hayatını kendi maddi ve manevi değerleriyle bütünleştirerek yeni bir sentez meydana getirmiştir. Bu sentezin Doğu Karadeniz bölgesinde yaşatılmasında yadsınamayacak bir değere sahip olan kuşkusuz Çepni Türkleri'dir.⁶ Anadolu'daki varlıkları XII. yüzyıla dayanan Çepnilerin dini, sosyo-kültürel hayatlarının eski Türk topluluklarından farklı olmadığı, doğum, evlilik, bayramlar, ibadetler, ölüm adet ve uygulamalarının Giresun ilinde Türk-İslam geleneği içerisinde devam ettiği aşikârdır. Çepnilerdeki su ile ilgili inanışları gruplandırarak olursak;

- Adak veya dilek sunma
- Suyu saygıda bulunma
- Suyun arı özelliğinden faydalanma
- Su ile haberleşme
- Bengü su çevresinde Hıdrellez uygulamaları
- Etraftaki şifalı suları sağaltıcı olarak kullanma
- Yâda taşının yerine yağmur duasına çıkma
- Su iyelerinden korkma dâhilindeki yasaklamalardır.

2.1. Giresun Çepni Halk İnancında Suyu Adak veya Dilek Dileme

Türkler arasında çeşitli uygulamalarına rastladığımız adak veya dilek dileme hususu Giresun Çepni kültüründe; kutlu görülen pınar, göl, ırmak etrafında evliya, yatır, türbelerin çevresinde saç denilen kansız kurban ya da İslami inancın getirdiği adak kurbanı şeklinde gerçekleştirilmektedir. Örnek verecek olursak: Tirebolu'ya bağlı Özlü köyü (Bada)sınırları içerisinde yer alan Acısu'da bölge halkı bir takım dilekler tutup suyun çevresindeki çalılara, dallara "*derdimi, belamı sana bıraktım*" diyerek renkli iplikler bağlayarak sudan içmekte, ellerini, yüzlerini yıkamaktadırlar (K1). Aynı şekilde Merkez-Batlama Osmaniye köyünde "uçagın(uçuk) etek" veya "gezen su" adını verdikleri sudan besmele çekilerek bir avuç içilir; sıkıntının, belanın orada kalması adına suyun kenarındaki ağaca üzerlerindeki elbiselerden bir bez parçası yırtarak bağlarlardı (K2). Doğankent'in Çatalağaç köyünde bulunan Davud (Avud) velisine yağmur yağması için yine aynı ilçeye bağlı Tepe alan(Şadı) yaylasında bulunan Piri Veled'e geçmişte adaklar adanıp, suya kurban kesilmekteydi (K3). Yağlıdere'nin Tekke köyünde bulunan Hacı Abdullah Halife Tekkesi bölge halkının ziyaret yeri olup, tekkeye ait sudan içilerek Velinin yüzü suyu hürmetine dilekler dilemektedirler (K4). Dereli'ye ait Karagöl dağının üzerinde bulunan Karagöl'e başta çevre illerden olmak üzere yöre halkı, eğlencenin yanı sıra adak ve dilek maksadıyla gitmektedir. Karagöl'de dilek dileyenler, göle eğilip bakınca kendi akislerini görürlerse dileklerinin kabul olacağına inanmaktadırlar. Adak ve dileği gerçekleşmiş olan kişiler Karagöl'ün kenarında koç veya kuzu gibi küçükbaş hayvan kesmektedir. Kesilen kurban eti özellikle gölün suyunda pişirilmektedir (K5).⁷

Orta Asya Türklerinde görülen 12 hayvanlı takvim uygulaması Anadolu'da özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yaşayan Çepniler arasında kendi yaşayış biçimlerine, kültürel değerlerine

⁶ Çepni Türklerinin, Giresun'da prehistorik dönemde yaşayan adı geçen toplulukların kültürlerinden etkilendiklerine dair bir malumata rastlanılmamakla birlikte Antik Çağ uygarlıkları olan Hitit, Mezopotamya, Mısır, Urartu, Frig, Lid, Milet, Grek kültürlerinden etkilendikleri ve bu kültürlerin su kültü ritüellerinin genelini kapsamayıp sadece Mayıs yedisini olarak bilinen Aksu törenlerinin içerisine nüfuz etmiş olduğu kanaatine vardık. Özellikle Anadolu'nun tamamını etkisi altına alan Kybele-Ana Tanrıça (bolluk, bereket, zenginlik simgesi) kültü, Çepnilerin Orta Asya'dan getirmiş olduğu su kültü inancıyla kaynaşarak bahar, bereket ve üremenin sembolü konumuna gelmiştir (Göncüler, 2009:624).

⁷ Yörede kurban gölü olarak adlandırılan Karagöl, Aksu ırmağının kaynağını teşkil etmektedir. Alevi inancına mensup olan insanlar, Karagöl dağında bulunan Kırklar tepesini kutsal görüp, Karagöl'de dilekler diliyor, kurban kesiyor ve gece orada sabahlıyorlardı (K5). Bu misal bize Manas destanında Yakup Han ve eşi arasında geçen "kutlu pınarlarda geceleme" hadisesinin günümüzde Karagöl'de devam ettiğini göstermektedir.

bilhassa iklim değişikliklerine uyarlanarak hala yaşatılmaktadır. Bu minvalde kansız kurban dediğimiz suyla yapılan saçı uygulaması epni takviminde 1 Mart, Hıdrellez, Mayıs 7'sine tekabül eden günlerde gerçekleştirilmektedir. Bu takvime göre 1 Mart; Yılbaşı Bozma, Mart Bozumu, Mart Kıрма adlarıyla anılıp, Miladi takvimde 14 Mart'a, Mayıs 7'si ise 20 Mayıs'a denk gelmektedir. Kışın bitişi, baharın başlangıcı olarak kabul edilen 1Mart-yılbaşı bozma geleneğinde Çepniler, sabahın ilk ışıklarıyla evin dışında akan eşme, yakındaki herhangi bir göl, dere, deniz veya yedi gözden su alır. Alınan su evin içine, odaların dört bir yanına, evin atmalarına, ev halkının ve hayvanların üzerine; bereket getirsin, evden huzur eksilmesin, evin içine sıkıntı, hastalık, uğursuzluk girmesin denilerekten saçılmaktadır. Bu uygulama Görele, Tirebolu, Doğankent, Yağlıdere, Dereli, Merkez- Batlama ve Bulancak İlçelerine bağlı köylerde hala tatbik edilmektedir. Burada akarsulardan su alınarak saçı yapılması ve bu suyla dilek dilenmesi Türklerdeki kutsal su anlayışıyla ilgili olup, suyun yaradılıştaki dölleyici, yenileyici, üretici özelliğine gönderme yapılmaktadır (Düzgün, 2014:238) Miladi takvimde 5-6 Mayıs günü yani Hıdrellez'de dilek dilenirken aynen yılbaşı bozumundaki ritüeller uygulanmakta ve yine o yıl eve girecek olan ürünün bol ve bereketli olması için istekte bulunmaktadır. Hıdrellez'de, Hızır peygamberin karadan, İlyas peygamberin denizden gelerek dalgaların bittiği yerde buluştukları inancı nedeniyle denize gidilmektedir. Giresun'un geleneksel simgesi haline gelen Mayıs 7'sinde ise dilek dileme ritüeli çoğunlukla Karagöl ve Sağrak gölünden çıkararak Giresun Adasının karşısında denize dökülen Aksu ırmağında yapılmaktadır. Giresun için özel bir gün olan "Mayıs Yedisi"nin tarihiyle ilgili kesin bir bilgi olmamakla birlikte, kaynak olarak kabul gören bir efsaneye göre: dört bin yıllık bir geçmişe sahip olan Mayıs Yedisi töreninin temelinde, Hitit Tanrıçası Kyble ile Anadolu'nun Bereket Tanrısı Priados adına düzenlenen bahar, bereket, üreme seremonisi yatmaktadır (Göncüler, 2009:623). Diğer bir efsaneye göre de, Mayıs yedisi şenlikleri, Giresun Adası'nda yaşadıkları varsayılan Amazonların yılda bir kez olmak üzere mayıs yedisi günü adadan ayrılarak, Giresun sahillerine gelen erkekleri kaçırıp adaya götürüyor ve birlikte oluyormuş. Bu birliktelikten doğan erkek çocukları denize atıp öldürüyor, kız çocuklarını ise anaerkilliğin devamı için yaşatıyorlarmış (Göncüler, 2009:626). Bunun içindir ki mayıs yedisinde kocalarını bu şekilde kaybetmekten korkan ve denizden başka kötülüklerinde geleceğine inanan yörenin kadınları Aksu ırmağının ağzına gelerek Amazonları lanetlemek, Giresun Adası'ndan gelebilecek kötülükleri kovmak için denize yedi çift bir tek taş atmaktadırlar.

"Çepni Bayramı" olarak da bilinen Mayıs yedisi günü köylerde hasta olanlar, çocuğu olmayan kadınlar, dert ve sıkıntısı olan kişiler sacayaktan geçmek, Hamza taşına gitmek, dilek dilemek için düzenlenen Uluslararası Karadeniz Giresun Aksu Festivali'ne gelmektedirler (Akın, 2014:142). Fakat şunu belirtmek gerekiyor ki, Mayıs yedisinde herkes Aksu ırmağına gelememektedir. Durumu olan ve Aksu havzasında bulunanlar Aksu ırmağına geliyorken, diğerleri buldukları köy, bucak, ilçedeki denize ulaşan ırmak ağzlarında dileklerini dilemektedirler.⁸ 20 Mayıs günü Aksu ırmağının denizle birleşmiş olduğu yere toplanan halk, içlerinden dilekler tutarak ırmağın denizle birleştiği noktaya yedi çift, bir tek taş atar veya kâğıda yazdıkları isteklerini denize bırakırlar.⁹ Bu dilekler genellikle; kısmet bulma, çocuk sahibi olma, karı-koca ilişkilerinin düzelmesi, hastalıkların defi, ev sahibi olma üzerine dilenmektedir. Yaptığımız gözlemlerde tutulan dileklerin Görele'de bekârların iyi bir kısmet bulmak, Doğankent'te yaşayan bir çiftin çocuk sahibi olmak, Dereli'de Acısu'ya gidenlerin şifa bulmak, Merkez-Batlama'da ise kâğıda yazılan dileklerde çocuk, eř, ev sahibi olmak için yerine getirildiğini müşahede ettik (K6, K3, K5, K7). Mayıs yedisinin suya dilek dilemeyle ilgili diğer bir ritüeli ise

⁸ Karadeniz Bölgesinde Giresun haricinde sahil şehirleri olan Ordu, Samsun, Trabzon'un iç bölgelerinde yaşayan köylü halk mayıs yedisinde denize gitmektedir. Bugün Trabzon şehrinde "Alaturbi" adıyla Deniz Bayramı kutlanmaktadır. Giresun'da olduğu gibi özellikle epni kökenli olanlar Alaturbi'ye ayrı özen göstermektedirler (K11).

⁹Mayıs yedisinde denize veya akarsuya yedi çift bir tek taş atılması eski Türklerde yedi sayısının kutsal kabul edilmesinden kaynaklanmaktadır. Orta Asya'daki Türk takvimine göre ayın yedisi, Çinliler tarafından "bereket ve dua" günü olarak kabul edilmekteydi (Yıldız, 2009:5). Bu nedenle Aksu şenliklerinde denize atılan taşların yedi çift olması ve yedi dalga üzerinden atlanması veya yedi defa adanın etrafında dönülmesi bu sayının kutsiyetine inanılmasındandır. Tek taş ise dileğin yerini bulması için atılan sonuncu taştır.

adanın etrafını dolaşma geleneğidir.¹⁰ Havanın açık olmasıyla kayıklara binen yöre halkı denize açılarak adanın etrafında üç tur döndükten sonra adaya çıkar ve orada bulunan Hamza taşını dilek tutarak yedi kez dönerler ardından tatlı suyla ellerini, yüzlerini yıkayarak uygulamayı tamamlamaktadırlar. Tirebolu'daki Cin Taşı'na gidenlerin de aynı ritüelleri uyguladıkları; fakat taşın etrafını dönerken dilek tutanlar Cin Taşı'na yumurta veya denize ekmek kırıntıları atmaktadırlar (Düzgün, 2009;150-151). Her yumurta tutulan dileğin kabulü, ekmek kırıntıları ise bereket getireceği inancıyla atılmaktadır. Adayı ve taşı turlama geleneği ise tam manasıyla döllemenin Mayıs ayında gerçekleşmesinden kaynaklı soyun sürdürülmesi amacıyla yapılmaktadır. Örneğin; Görele'nin Gölbaşı köyünde bulunan karı-kocanın “*ileride çocuğumuz olmaz*” diyerek Mayıs yedisinde Tirebolu'daki Cin taşına kayıklarla gidip, taşı 3 defa dolaştıktan sonra yedi çift, bir tek taşı “*Allah'ım bize çocuk ver*” diyerek denize atmaktadırlar (K8). Türklerin akarsuları kutsal kabul etmeleri ve onlarda bir takım gizli güçlerin varlığına dair olan inançları, Giresun Çepnilerince Aksu'ya aktarılmıştır. Bu sebeple Aksu; şifalı, kötülük ve hastalıklardan koruyucu, arındırıcı, hayat verici, dölleyicidir. Çepnilerin adet ve görenekleri dâhilinde bereketin, uğurun gelmesi, kötülüklerin, belaların, hastalıkların defi için dilek tutarak yapmış oldukları diğer pratikler ise saha araştırmamızda tespit ettiğimiz: otçu göçünde suyun üzerinden geçilirken dua edilmesi, gelinin güvey evine girerken ayağıyla eşiğe koyulan suyu dökmesi veya gelin eve girerken güveyin evin dışından bir yerden gelinin üzerine su saçması, yolculuğa çıkacak aile efradının ardından dualar okunarak su dökülmesi, kötü rüyanın defi için suya rüyanın anlatılması, henüz yürümeye başlayan çocuğun ayak bağını kesen kişinin ardından onun gibi yürümesini dileyerek su dökme vb. gibi uygulamalardır (K5, K3, K2, K9, K10).

2.2. Giresun Çepni Halk İnançında Suya Saygı Gösterme

Çepni vilayetinde, Orta Asya'dan gelen ve İslâmiyet sonrası uygulanmaya devam eden bir başka ritüel ise suya saygı sunma pratiğidir. Bu bağlamda elde ettiğimiz verilerde Giresun Çepnilerinin: besmele ile su içme, eve gelen misafirin el ve ayaklarının yıkanması, murdar suyun temizlenmesi, koca evine gelen geline yerin, yurdun ve suyun gösterilmesi, suyu israf etmeme pratiklerini kutsal addettikleri suya saygı ifadesi olarak izah edebiliriz. Pratikler içerisinde müşahade ettiğimiz en dikkat çekici örneğimiz; suyun israf edilmemesi gerektiğine dair inancın Dereli İlçesinin Kızıldaş köyünde namazını eda etmek için ırmağın kenarında kaşıkla abdest alan yaşlı kadının torununa, akıp giden suyu israf etmemek için bu şekilde abdest aldığını anlatması idi (K1). Nitekim, Kurân-ı Kerim'in, A'râf suresinin 7. ayetinde: “*Ey Ademoğulları! Her mescide çıkışınızda /ibadetinizde elbiselerinizi giyiniz; yiyiniz, içiniz, fakat israf etmeyiniz; çünkü Allah israf edenleri sevmez*” şeklinde açıklama yapılmaktadır. İslami gelenek ve sağlık kuralları açısından su içerken; oturarak (dizi yere koyma), sağ eli başın üzerine koyup, besmele çekerek, üç yudumla içtikten sonra “*Elhamdülillah*” demek hem kutsal suya saygıyı hem de İslâmiyet'in suya yüklemiş olduğu manayı göstermektedir. Özellikle Rubruk'un seyahatnamesinde belirtmiş olduğu “*Moğolların dizini üç defa yere vurarak içeceklerini içme davranışları*” ve Çepnilerin suya saygı tezahüratı şeklinde sergilemiş oldukları su içerken oturma eylemi aynı düşüncenin benimsendiğinin kanıtı durumundadır. Giresun geleneklerinde misafiri ağırlama âdeti olarak bayan veya erkek fark etmeksizin eve gelen misafirin el ve ayakları ibrikle yıkanmakta idi. Misal, Tirebolu'nun Yağlıkuyumcu köyünde eve gelen misafirin el ve ayağını yıkama ya da misafire abdest aldırmanın yanı sıra yeni gelinlere ata yerin toprağını, suyunu gösterme (*su köründürü merasimi*) ritüelini yapma, gelinlerin saygının ifadesi olarak kayınbabasının eline su dökme âdeti halen sürdürülmektedir (K10). Buna istinaden Giresun ve Trabzon'un balıkçı aileleri, kıyı güzergâhında karayolu ulaşımının henüz yaygınlaşmadığı dönemlerde gelinlerini yeni evlerine kendi takaları vasıtasıyla ekmeklerini çıkardıkları deniz yoluyla getirerek bir nevi suya saygı merasimini gerçekleştirmiş oluyorlardı (Aça, 2015:36). Yine saygı çerçevesi dâhilinde Giresun balıkçıların, balık avlayamadıkları gün dahi ona kızmadıklarını ve denize bir şey atmadıklarını araştırmamızda tespit etmiş bulunmaktayız (K12). Suyun azizliğinden kaynaklanan saygı sunma ritüeli, Dereli İlçesinde bulunan Karagöl'de su iyelerinin bulunduğu inancıyla göle ziyarete gidenlerin abdestli olması gerektiğine dikkat çekilmektedir (Karadüzgün, 1999:180). Çünkü kutsal sayılan sulara alelade bir şekilde yaklaşılmazdı..

¹⁰ Ada'nın etrafını dönme uygulaması 2000 yılında Trabzon'un Beşikdüzü İlçesinde yaşanan tekne faciasından sonra yasaklanmıştır. Mayıs yedisine gelenleri tekneye bindirerek Giresun Adası'nı dolaştıran balıkçılar, az da olsa maddi kazanç sağlamaktaydılar (K12).

2.3. Giresun Çepni Halk İnancında Suyun Arı Olması

Kutsal suya saygı göstermeyi bu denli davranışa döken Çepnilerin arıtan, temizleyen ve yenileştiren suyu ibadete başlama aracı olarak kullanması su kültürünün İslâmiyet’le pekişmesinden kaynaklanmaktadır. Giresun yöresinde Mayıs yedisinde dere ile denizin birleştiği yerde yıkanma veya hayvanlarını yıkama, sudan abdest alma, çocuğu ve anneyi kırklama, evlilik öncesi gelin hamamı âdetini uygulama, cenazeleri yıkayarak defnetme vb. uygulamalar eski Türklerdeki arı su inancından gelmektedir. Suyu yıkanarak arınma, yenilenme, tazelenme ritüelinin Giresun halkı tarafından topluca yapıldığı Mayıs yedisi günü Aksu ırmağının denizle birleştiği yerde belalardan, kötülüklerden, hastalıklardan arınıp, kurtulmak için banyo yapmaları, yedi dalgaya ayaklarını sokmaları, yedi dalgadan atlamaları uygulamalar arasındadır. Nitekim eski Türklerde aday şamanın eğitimini tamamlamasının ardından düzenlenen törende veya yılda ya da ayda bir kez olmak üzere suyla yıkanarak arınma işlemini tekrarlaması zorunluydu (Gürsoy, 2013:318). Mayıs yedisinde yapılan arınma ritüeli de bu mistik yıkanmaya dayanmaktadır. Bunun içindir ki Mayıs yedisinde geri dönüşlerde deniz suyundan bir kaba doldurularak evde çocukları yıkamak, boy abdesti almak için alınır. Mayıs yedisinde özellikle Giresun, Trabzon’un Vakfikebir, Beşikdüzü, Şalpazarı köylerinde yaşayan Çepniler’in, ineklerini denize götürerek yıkadıkları böylece kirlerinden arınarak daha sağlıklı, verimli hale geleceklerine inandıkları saptanmıştır. Bu ritüelin aynısı Mayıs ve Temmuz ayında yaylalara topluca yapılacak olan yöreye özel “Otçu Göçü”ne gidecek olanların sabahleyin erkenden kalkıp hayvanlarını yıkayarak, süslemesi ve damgalaması işleminde görülmektedir (K3). Otçu göçünde yaylaya çıkarken hayvanlar köprüden değil, dereden geçirilmektedir. Çünkü yayla sularının el değmemiş, kaynağından çıkan ham su olması nedeniyle bunun hayvanlarına iyi geleceğine böylece daha dinç, sağlıklı, temiz bir şekilde yol alacaklarına inanmaktadırlar (K3). Türklerin günlük yaşamlarında her zaman uyguladıkları ve günümüzde de tatbik etmeye devam ettiğimiz sabah uyanınca el ve yüz yıkama işlemi arı su ile temizlenme, güne arınmış bir şekilde yeniden başlama inancıyla yapılmaktadır. Tıpkı ana rahminden başlayan insan-su ilişkisinin doğum esnası ve doğum sonrası yeni doğan çocuğun ılık ve tuzlu suda yıkanıp yeni hayata arınarak başlaması için Türk boyu olan Çuvaşlarda çocuğun doğumundan sonra doğum yaptıran yaşlı kadının tuzlu su hazırlaması gibi; Giresun’un Görele, Tirebolu, Doğan kent, Güce, Yağlıdere, Dereli, merkez ve Bulancak başta olmak üzere tüm İlçelerinde çocuğun dünyaya gelişinin kırkinci günü hem anne hem de çocuğu kırklanmaktadır.¹¹ Deniz ile hayatları bütünleşen balıkçı ailelerinde de yeni doğan çocuğun balıkçılık mesleğini devam ettirmesi amacıyla kırklama ritüelinde kırklama suyuna deniz suyu kattıkları, suya atılan taşları ise sahilden topladıkları belirlenmiştir (Aça, 2015:32-33).

Türklerdeki sayı uygulamasının somut örneği olan kırklama ritüeli çocuğun doğumunun 7, 10, 20, 30.gününde de yapılarak, kırkinci günden farklı olarak suyun içerisine gün sayısı kadar kaşık su, fasulye, taş atılmaktadır (K2). Arınma ritüeli gelin veya damat olacak kızlar ve erkekler içinde uygulanmaktadır. Bu amaçla Giresun merkez ve Tirebolu hamamlarında “gelin ve damat hamamı” âdeti çevresinde gelin ve damat sıcak suyla banyo yaptırılarak üzerlerindeki büyü, nazar, uğursuzluk gibi kötü güçlerin uzaklaştırıldığı yeni bir hayata arınmış, temiz bir şekilde başladıkları inancı vardır. Çepniler, Orta Asya Türkleri’nin arı suya karşı yapmakta sakındıkları idrar yapma eylemini, suyu kirletmeme, cünüplükten ve diğer nedenlerden dolayı yıkanmama, tuvalet ihtiyacında suyu kullanmama gibi tabuları İslam geleneği içerisinde dönüştürmüşlerdir. İslâmiyetin farz kıldığı namazın şartları anlatılırken “*hadesten taharet ve necasetten taharet*” durumları doğrudan maddi ve manevi temizleyiciliği, arınmayı konu edinmektedir. Bu minvalde İslam’daki dini temizlik vasıtası olan namaz ve gusül abdestini, eski Türklerdeki suyun arı olma inancıyla kolayca kaynaştırmışlardır. Böylece onlar, “*temizlik imandandır, imanın yarısıdır*” hadis-i şerifleriyle suyun arı olması inancını, temel ihtiyaçları olan tuvalet gereksinimi ve İslamın yapılmasını zorunlu kıldığı abdest uygulaması ile yaşantılarına sentez yapmışlardır. Bedeni temizliği farz kılan İslâmiyet, uhrevi âleme geçiş yapmış ölüleri yıkadıktan sonra abdest aldırarak ebediyete uğurlama teamülünü de zorunlu kılmıştır. Nitekim Orta Asya’daki Türk topluluklarından olan Oğuzlar’ın cenaze merasimlerinde ölü ruhunun ebediyette tekrar hayat bulması, yeniden yaratılması ve doğması için cenazeyi suya atmaları, Batı Hun

¹¹ Bu ritüel ile kırk gün kirli kabul edilen anne ve çocuğun suyla arındırıldığı ve ikisine de konulan yasaklamaların sona erdirildiğine kanaat getirildiği pratiktir. Birde *Gırklama* denilen uygulama vardır ki bunda istenmeyen kişilerin kullandıkları eşyalar yıkanır bir nevi beğenmeme, küçümseme durumudur. (Aça, 2008:26).

Türkleri'nin kağanı Attila'nın rivayetlere göre, bir ırmağa gömülmesi, İslâmiyet'in ölü defnetme hükümlerini Çepniler'in hem eski Türk inançlarının devamı hem de İslâmiyet'in gerekliliklerine riayet ettiklerini göstermek adına ölü çıkan evi temizlemeleri, ölüyü defnetmeden önce yıkayıp, abdest aldırarak kefenlemeleri ikili inanç sentezini başarıyla tamamladıklarını kanıtlamaktadır

2.4. Giresun Çepni Halk İnançında Suyun Ölümsüz Olması

Su, İslâmiyet öncesi eski Türk dininde mukaddesdir, arıdır, temizdir, uzun ömürlüdür, ölümsüzdür. Kurân-ı Kerim'de kıssalarla dolaylı yünden anlatılan suyun ölümsüz olması inancı sonsuz yaşama işaret etmektedir. İslâmiyetle pekişen bu inanca göre suyun sürekli ve sonsuzluğa akması, insanların ihtiyaç duyduğu ölümsüzlüğün veya uzun ömürlülüğün suda bulunduğu inancını kuvvetlendirmektedir. Nitekim halk arasında suyun ömrünün uzunluğu gibi insan ömrünün de uzun olması için su veren kişilere iyi dileklerde bulunulur. Türklerdeki “ebedi su” öğretisi etrafında Giresun Çepnileri kendilerine su ikramında bulunanlara “*ölmüşlerinin silsilesine rahmet olsun, ölmüşlerinin ağzında zezem suyu olsun, su verenin çok olsun*” gibi dualar etmektedirler (K1,K26). Yapılan dualardan anlaşılacağı üzere ömrün uzun ve ölümlerinin ruhuna şefaathçi olması için su verme, mezarın üzerine su dökme, mezarın ayak ucuna hayvanların içmesi ve ölüye rahmet okumaları için sulak (sebil) yeri bırakma ritüelleri, Orta Asya'ya özgü kamlık sistemi inancındaki ruhun reenkarnasyonuna yardımcı olma; İslami anlayışa göre de ruhun rahmet bulması, günahlarının affına muavenet etmesi adına yapılmaktadır. Giresun'un Görele, Çanakçı, Tirebolu, Güce, Doğan kent, Espiye, Yağlıdere, Dereli, Merkez-Batlama ve Bulancak İlçelerinde aynı şekilde devam eden şefaath ritüeli, balıkçı aileler tarafından da ölen kişinin ruhunun sırat köprüsünden hızlıca geçerek cennetin sularına ulaşsın düşüncesiyle cenazenin parmakları bir kaba konulan deniz suyuna bir kez batırılarak tatbik edilmektedir (Aça, 2015:37). Anadolu halk takviminde Hıdrellez kutlamaları şeklinde yerini alan bengi su inancı ise Giresun Dereli ilçesinin Kızıltaş-Sarıyakup köylerinde yeşillik koparılmadığı, eve yakın akarsulara gidilerek, evde kullanmak için su alındığı (K5, K1); Tirebolu'nun Özlü köyünde hayvanları denize götürerek yıkadıkları, kendilerinin de suya girdikleri (K14), Doğan kent'in Çatalağaç köyünde ise kapıda salıncakta sallanan çocuklara su içirdikleri ve bir gün sonrasında su döktükleri (K3), Espiye ilçesinde kayıklarla denize çıkılarak tatbik edilmektedir. Giresun Çepnilerinde Hıdrellez kutlamaları tatbik edilirken inancın temelinde yer alan Hızır-Ilyas'ın suyla ilişkisine ve baharın gelişine gönderme yapılır.

2.5. Giresun Çepnilerinde Su İle Haberleşme

İslamiyet öncesi Türk kültürünün uzantısı olan inançlarda suyun hakkın yüzünü görmüş olması, İslamlaşma sürecinde ise Hasan ile Hüseyin'in hasreti, Ayşe ile Fatıma'nın nikâhını vuku buldurması su ile haberleşme inancını devam ettirmeyi sağlamıştır. Tanrı katından gelip yine tanrı katına giden suyun genişliğinin, göğü yansıtan bir aynaya benzetilerek bilinmeyenden haber alma vasıtası olarak kullanılmasına neden olmuştur. Suyun Türk mitolojisinde yaratılıştaki ilk unsur olması, yaratıcının yaratma anına şahitlik etmesi ve İslami tefsirde arştan sonra ilk yaratılanın su olması, onun hak yüzünü görmüş olması inancını kuvvetlendirmektedir. Haberleşme inancının Anadolu'ya geçişini somutlaştıran velâyetnâmelerde; “ey didar görmüş tertemiz, arı-duru su” diye hitap edilmiş, Giresun yöresinde de evliya, veli olarak kabul edilen kişilerin âsalarını kullanarak taştan su çıkarma veya düzlük bir alanda topraktan su çıkarma kerametleri olduğunu söyleyebiliriz. Yağlıdere'nin Tekke Köyünde husul eden Hacı Abdullah Halife kerametinde; suyu çıkmayan ve kuru bir obuz durumunda olan şimşirlik denilen yerde değirmen yapan ve değirmenin anacına denk gelecek çayıra yönelerek esasını üç defa yere vurduktan kısa bir süre sonra buradan su fişkırmaya başlayınca Halife'nin suya neden geç kaldığını sorması, suyun dile gelerek “*yedi dağı delerek geldim*” cevabını vermesi su ile haberleşmenin göstergesidir (Fatsa ve İltar, 2016:35). Başka bir haberleşme rivayeti de Doğan kent'in Yeni Mahallesinde derlemiş olduğumuz “*Olukyanı suyu*”na aittir. Yeni Mahalle'de olan bir Şih, eşi veya annesinin susuzluktan serzenişte bulunmasıyla evinin 100 metre Güneyinde kalan Soğuksu denilen yere gelir. Asasını oradaki taşa iki kez vurarak “*ya mübarek gel*” diyerek suya seslenmiş fakat su gelmemiş. Üçüncü kez asasını taşa vurduktan sonra “*ya mübarek gel*” deyince bu kez taştan bir değirmeni çevirecek kadar su akmaya başlamış. Şih, suya “*ya mübarek geç kalmadın mı?*” sorusunu sorunca, suyun “*biz Sis Dağı denilen yerde ikiye ayrıldık, helalleştik, o sebeple geç kaldım / Sis Dağı*

geçit vermedi, biz de dağı dolandık geldik” şeklinde iki türlü cevap verdiği halk arasında anlatılmaktadır. Suyun gelmesiyle eşi veya annesine seslenen Şih “*bu su bize yeter mi*” diyerek soruyor, annesi “*oğlum ihtiyacı olanlar vardır*” cevabını verince su geri çekilerek iki oluk kadar yani bugünkü halini almıştır (K15). Olukyanı suyuna halk arasında *Şih suyu* da denilmektedir. Su mahalle halkı tarafından çeşme yapılarak bugün dahi kullanılmaktadır.

Anlatılardan yola çıkarsak eski Türklerdeki suyla haberleşme inancının ve suyun mistik gücünün, İslâmiyet’ten sonra veli kişilerin kerametleriyle kullanılmaya devam edildiği kanaatindeyiz. Gelecekte haber veren, halk inancında parlak geleceğin simgesi olan su, İslamiyet öncesi Kamlar, İslâmiyet sonrası ise mistik güce sahip olduğu düşünülen bir takım kişiler tarafından gaipten haber almak için kullanılmıştır. Örneğin Merkez-Batlama’nın Osmaniye köyünde eskiden su falı bakan kişilerin olduğunu ve bu kişilerin fal bakarken, suyun içine iğne atıp iğnenin ters dönmesi durumunda kötü, düz dönmesi halinde iyi şeylerin olacağına dair yorumlar yaptıklarını tespit ettik (K2). Osmaniye köyünde derlediğimiz bir diğer su falında ise tabağa koyulan suya falı bakılacak kişinin saçından bir tutam alınıp atılır sonrada kişinin geleceğine bakılarak açıklama yapılıyordu (K2). Bulancak İlçesi’nde de su falı bakılırken suyun içine demir para veya herhangi bir madde, iğne atıldıktan sonra suya okunup, üfleniyor ve suyun hareketlerine göre yorumlar yapılıyordu (K16). Tüm bunlardan hareketle yaratılışından itibaren geçmiş ve geleceğini merak eden insanoğlu suyun mistik gücünü vasıta aracı görüp bilinmeyeni, bilinir hale getirmek istemektedir.

2.6.Giresun Çepni Halk Hekimliğinde Su Kültü

Fizikötesi kutsal güce sahip olan su aynı zamanda bir tedavi yöntemi ve aracı olarak kullanılmıştır. Orta Asya Türk tıbbı, şamanların uyguladıkları sihirselsel-büyüsel tedavi yöntemlerini büyücü hekimler yoluyla icra etmek veya otacıların yapmış olduğu ilaçlar ya da diğer tedavi yöntemlerini tatbik etmek şeklindeydi. Günümüzde de Çepni halk hekimliğinde hastalıkların teşhisi veya sağaltılması amacıyla başvurulmuş yöntem ve tekniklerin temelinde Orta Asya tıbbı yer almaktadır. Giresun halk hekimliğinin tedavi yollarını Acıpayamlı’nın sağaltma türleri olan: ırsava (psikolojik), parpılama (sihirselsel-büyüsel), dinsel, bitkisel, madensel ve mineral kaynaklı tedavi yöntemlerinin olduğunu tespit etmiş bulunmaktayız (Acıpayamlı, 1989:54). Yaygın olarak uygulanan psikolojik tedaviler; cinlenme, ruh ve sinir hastalıkları çevresinde ele alınmaktadır. Genellikle yeni doğmuş bebek ve doğum yapmış kadınlarda, gece dışarıda korkan kişilerde, sara (epilepsi) hastası olanlarda görülen cinlenme hadisesi Giresun Çepnilerinin inançları dâhilinde bertaraf edilmeye çalışılmaktadır. Bu tür rahatsızlıkları gidermek için “*nefesi keskin hoca*” olarak tabir edilen kişilerin okumuş olduğu suyu, şifalıdır denilerekten 3, 5 veya 7 kez içirmekte yahut okunmuş suyla hasta kişiyi yıkamaktadırlar (K1). Örneğin; Batlama havzasındaki Burhaniye, Osmaniye, Melikli köylerinde gece değirmen kenarından geçerken çarpılan kişilere kötü ruhlardan arınması için tavadan su içirmektedirler (K2, K7). Güce İlçesi’nin Yukarıboynuyuş köyünde ecinnilere karışmış olan kişiler için değirmenin dönen çarkından su alınır, caminin kilidine o su dökülür, alttan tutulur. Kilitten geçirilen su hasta olan kişiye hemen içirilir. Ruhsal bozukluk yaşayan insanların hastalığı ise hocaların reçetesiyle yedi dere ağızdan tekneyle geçilmek suretiyle veya Giresun’dan başka bir şehre deniz yoluyla gidilirse sona ereceği önerisini hastaların balıkçılarla anlaşarak uyguladıklarını öğreniyoruz (K12).

Nefesi keskin hoca veya üfürükçü-okuyucu kişilerin verdiği diğer malumatlar ise; yedi gözeden alınmış suyu okunduktan sonra içme ve yıkanma, dua yazılan kâğıdın suda çözümlendikten sonra suyunu içme, denizin dalgasından, değirmenin çarkından akan sudan alınan 41 kaşık suyu karışım yaparak yıkanma, değirmenin su çarkından 7 kez geçirme terapileridir. Nitekim Tirebolu’nun Özlü köyünde hasta olan çocuğu iyileştirmek için denizin dalgasından, yedi farklı değirmenin çarkından akan sudan 41 kaşık su, yedi kapıdan odun parçası alınarak işlemin uygulanması gerekmekteydi (K14).¹² Görele’nin Gölbaşı köyünde, anne ve oğul arasını açmak için yapılan muskanın suya bırakılarak büyüünün bozulacağına kanaat getiriyorlardı (K8). Ayrıca dünyaya yeni gelen bebeğin kötü ruhların (al basması, ecinni) eline geçmemesi, onu sağlıklı bir şekilde büyütme isteği ile Çepniler, çocuğun ve aynı zamanda annenin banyo suları dışarı dökülmemektedir (Çelik, 2005:207-208). Suyu

¹² Yapılan işlemde ev sahibinin duymadan yedi kapıdan alınan odun parçaları suyu ısıtmada kullanıldığı gibi ritüel uygulanırken kişiyle konuşulmama, işlemi gece yapma zorunluluğunun yanı sıra gün ışımadan işlemin bitirilmesi gerekmekteydi (K1).

dışarı dökmedikleri gibi henüz kırkı çıkmamış bebeğin bulunduğu eve gece dışarıdan su getirilememekte; aksi takdirde suyla birlikte kötü ruhların gelip çocuğa sahip olabileceğine inanılmaktadır (Altınkaynak, 2008:222). Aynı zamanda Al basan çocuğun, al evine götürülüp yıkanmasıyla o evden un (bereket), kül (ocak), su (şifa) alınır ve alınan malzemelerin kullanıldıktan sonra iyileşeceğine inanılmaktadır. Öyle ki Al Ocağına ait değirmenin çarkında gece çok ağlayan veya rahatsız olan bebeklerin 7 defa yıkandıktan sonra 7 yahut 3 İhlas, 1Fatıha suresinin okunmasıyla şifa bulunduğu anlatılmaktadır (K1). Örneğin; Dereli İlçesi'nin Kızıлтаş Köyünde Hacıİbrahimoglu sülalesinin kurucusu olan Hacı İbrahim, bir gün balık tutmak için Göcü mahallesinde bulunan Hacı İlyas Değirmeni' ne su sağlayan Geyik Gölü'ne gider ve burada yakaladığı peri kızı ile evlenir. Ancak bu evlilikten doğan çocukların hiçbiri yaşamaz ölür. Peri kızına ait bir mendili, kaçmaması için sürekli gizli tutan Hacı İbrahim, bunu unuttunca peri kızı mendilini alır ve Hacı İbrahim'e yakalandığı göle döner. Durumu fark eden Hacı İbrahim, peri kızının suya dalmasını engelleyemez. Ancak peri kızı suya dalmadan önce Hacı İbrahim'e dönerek "*benim evim al ocağı olsun*" diye vasiyette bulunur. Bu sebeple Al Ocağı olarak kabul edilen ev bölge halkının şifa bulmak için ziyaret ettiği mekân olmuştur. (Fatsa, 2015:112).

Sihri-büyüsel esaslara dayalı olan parpılama yönteminde ise inanç pratikleri dinsel tedavi yöntemiyle kaynaşmıştır. Bu durum genelde; çocuk sahibi olmak, çocuklardaki gelişim bozukluklarını gidermek, vücut uzuvlarının ağrılarını izale etmek, çeşitli hastalıkları def etmek isteyenlerin başvurdukları yöntemdir. Tedavi için okuyucu ve ocaklı kişilerden, ocaklar, değirmenler, evliyalı, türbeler etrafındaki suların medet umulmaktadır. Giresun Çepnileri, soyun sürdürülmesi ve ailenin devamını sağlayacak olan çocuğa sahip olmak için okuyucu kişilerin vermiş olduğu; yedi tane horoz sesi işitmeyen gözeden bir şişe suyu tamamlamaları ardından sudan yapılan üç muskadan birinci muskayı yakarak dumanını içine çekmeleri, diğerini su dolu kovanın içine atarak yıkanmaları, son muskayı da su dolu bardağın içine koyarak 3 gün bekledikten sonra içmeleri yönündeki tedavileri uygulamaktaydılar (K1). Şifalı olmasından ziyade dini tesirinden dolayı önemli bir mevki işgal eden ocak, evliya, türbe ve tekke suları da Çepnilerin çocuk sahibi olmak için başvurdukları tedavi yöntemleri arasındadır. Misal, Güce'nin Yukarıboynuyoğun köyünde bulunan Kasım Dede Tekkesi'ne ait ocak suyu yöre halkı veya uzaktan gelenler tarafından şifa isterlerse şifa niyetine, çocuk isterlerse çocuk niyetine içilmektedir (K17). Aynı şekilde Mayıs yedisinde Dereli'nin Kızıлтаş köyünde bulunan Hamza Şih türbesine yakın olan Acısu'dan çocuk sahibi olmak isteyenler su içer, elini, yüzünü yıkar, namaz kılarlar (K18).

Çepni inançları doğrultusunda ziyaretine gidilen kutsal suların hepsi şöhret kazandıkları hastalıkların tedavisinde kullanılmaktaydı. Örneğin; Doğankent'in Güdül Köyü ile Kozköy arasında kalan Çöngge evliyasının karşısında Oyraca denilen bir mahal bulunmaktadır. Oyraca'ya Hasan Şih denilen bir yatırdan su gelmektedir. Her yıl mayıs yedisinde Oyraca suyuna gidip şifa bulmak için elini, yüzünü yıkar ve geriye dönerlerdi (K19). Dereli'nin Sarıyakup köyünde bulunan Hamza Şeyh'in ocağına şifa uman insanların abdest alarak gelip, yattıkları aşikârdır. Nitekim Batlama' nın Osmaniye köyünde Hıdrellez günü başı ağrıyan yaşlı bir kadın torunuyla birlikte Hamza Şeyh'in ocağına gitmiş oradaki Hacı İlyas değirmeninin çarkından hem kendisi hem de torununu geçirmiş sonrasında Allah rızası için iki rekât namaz kılarak şifa bulmak istemiştir (K20). Yağlıdere'nin Tekke köyünde bulunan Sarı Halifenin âsa suyu, nazar suyu olarak isimlendirilirken sudan içenlerin Kâbe suyundan içmiş gibi şifa bulunduğu inancı yaygındır (K4). Tirebolu'nun Kovanpınar köyünde bulunan Ocak Dede yatırına abdest alınarak gidilir ve orada iki rekât namaz kılınıp, uyuduktan sonra kişide bulunan hastalığın yok olacağına inanılırdı (K21). Doğankent'te köylerde yatırlara ait kutlu suların Harşit çayına ulaşmasıyla yöre halkı "*Harşit suyu şifalıdır*" inancıyla akli dengesi yerinde olmayanları, uyuz hastalığına yakalananları, sihir ve büyü yapılanları Harşit'e götürüp yıkamaktaydılar (K19). Dölleyici olarak gördükleri Nisan yağmurundan faydalanmak için içi boş olan yumurta kabuğunu dışarıya bırakırlar sonrasında hamile kalacak olan kadına içirirler. Merkez-Batlama'nın Osmaniye köyünde hamile kalamayan bayanlara evin saçaklarından yağın Mayıs yağmurunu kap içerisine alıp bir yıl beklettikten sonra günlük bir çay bardağı şeklinde bitene kadar içiriliyordu(K2). Osmaniye'nin köy halkı Hıdrellez gününde Dereli'nin Kızıлтаş köyündeki Hacı İlyas değirmenine gider burada çocuğu olmayan kadınları şifa niyetine değirmenin su çarkına tutarlardı (K20). Günümüzde yapılmayan fakat geçmişte Giresun'da çocuk sahibi olmak isteyen kadına uygulanan iğelik adı verilen kaynar su kazanına sokulma, su içirmeme, baharatlı maddeler yedirmeme vs. gibi pratikler uygulanmaktaydı.

Mineralli sular bakımından zengin bir coğrafyaya sahip olan Giresun ili Dereli ilçesi başta olmak üzere demirli, kükürtlü, sodalı maden ve kaynak sularıyla oldukça meşhurdur. Yöre halkı bu sulardan sedef, egzama, mantar, uyuz, çıban, deri çatlakları gibi cilt hastalıklarının tedavisi yanında mide, bağırsak, böbrek taşları, karaciğer, safra kesesi ve idrar yollarındaki kumlar ve bu rahatsızlıklardan doğan sancıları yok etmek için faydalanmaktadırlar. Şunu da belirtmek gerekir ki, maden sularından şifa niyetine içilirken, şifanın vücuda tesir etmesi için inanç gereği belirli surelerin okunduğu ve iyileşmenin su iyelerinden ziyade ilahi vesileden beklendiği apaçık ortadadır. Çünkü iye inancı yerini İslâmiyet ile ilahi güce bırakmıştır. Örneğin; Görele Akköy’de bulunan yerden kaynar yeşilimsi renge sahip şifalı suyu, yaralanan kişilerin ilaç niyetiyle yaralarına sürmeleri sonucunda iyileşme görüldüğü biliniyorken (K6); Yeşilköy köyünde Karamustafa denilen yerde bir taşın altından çıkan suyun ise şifa niyetine besmele çekilerek İhlas duasıyla içildiğini tespit etmiş bulunuyoruz(K22). Tirebolu’nun Kovanpınar köyünde kanser hastası olan bir kişiye daha sonra böbreklerinde taş çıkması nedeniyle Çanakçı İlçesinin Karabörk köyünde bulunan Acısu’dan içirilerek taşın düşürüldüğü, Özlü (Bada) ve Espiye’de Kızılçay adındaki Acısular böbrek taşı, sedef hastalığı olan Çepnilerin ziyaret ettiği yerler arasındadır (K21, K14). Güce’de yayla sularından şifa umulurken, Dereli’nin Tamdere köyündeki maden suyunun kaynağından bir gün boyunca içilmesinden sonra böbrekteki bütün taşları döktüğü halk arasında bilinmektedir (K17, K5). İçerisinde demir kokusunu barındıran ve içilmesi zor olan bu maden suyunun özelliği: yarım saatte, bir saatte bir içilebildiği kadar kaynağından bir gün boyunca içilerek böbrek taşı düşürdüğü ancak yerinden içilmediği takdirde etkisinin olmayacağı yönündedir. Nitekim Merkez-Batlama’nın Osmaniye köyünde böbrek taşı olan bir kişinin bu maden suyunu yerinde bir gün boyunca içtikten sonra taşını düşürdüğünü tespit ettik (K7). Ayrıca Osmaniye köyünde bulunan Çaldağ maden suyu da midesi ağrıyanların, böbrek taşı olanların içtikleri su olup, Maftali (Ayşem Suyu) adını verdikleri demirli sudan egzaması olanlar tedavi amaçlı faydalanmaktadırlar (K7, K20).¹³ Öyle ki Osmaniye köyünde *GırmadaPuar* adını verdikleri suyun kişideki hâlet-i ruhiyeyi değiştirdiği, şifa verdiği teyit edilmiştir (K7). *GırmadaPuar*(Pınar) adını verdikleri suyun hikâyesine göre: “Osmaniye köyünde seferberliğe giden bir kadının oğlunun şehit düşmesiyle annesinin bu acıya dayanamayarak gün boyunca ağlıyor ancak uykuya dalınca gözyaşları duruyormuş. Keza devamlı ağlama halindeymiş. Bu ağlamalar böyle devam ederken rüyasında bir gün biri ona diyor ki; *“sen Gurma’ya git, senin yüreğine orada bir ferahlık düşecek. Puarın yanına var, orada namazını kıl, su iç, dinlen”*. Rüya üzerine *Gırmadakuvara* giden kadın denileni yapıyor. Orada otururken uykuya dalıyor. Uyuduğu günden sonra şifa mıdır bilinmez şehit oğluyla ilgili yüreğine bir esenlik geliyor bir daha hiç ağlamıyor.

Osmaniye Köyü’nün merkezinden 500m aşağıdaki Pinişle değirmenin yanındaki Acısu’dan çıban tedavilerinde faydalanılmaktaydı (K23). Dereli’ye bağlı Pınarlar köyünde bulunan kükürt ve demir oranı yüksek olan maden suyu, vücuttaki yaraları, egzama, uyuz türündeki rahatsızlıkları sağaltma tedavisinde istimal edilmektedir (K5). Dereli-Şebinkarahisar yolu üzerinde Alancık köyüne bağlı Kuzalan tabiat parkı mevkiinde renkleriyle dikkat çeken Aksu ve Göksu deresi, Mayıs yedisinde Giresun’a gelemeyenlerin şifa bulmak için uğradıkları yerler arasındadır. Aksu’nun berrak, Göksu’nun turkuaz mavisi renklere sahip olup birbirlerine karışmaları Çepniler başta olmak üzere gezi amaçlı Giresun’a gelenleri şifa bulmak inancıyla kendilerine çekmektedir. Ayrıca Kuzalan tabiat parkında bulunan şelaleler, demirli ve kükürtlü suların oluşturduğu travertenler, maden suları, hem turizme hem de sağlık tedavilerine imkân sunmaktadır.

Şifalı suların bol olduğu Giresun ili, kaplıca-ılıca suları bakımından fakirdir. Bu sebeple kömürle ısıtılan doğal su sisteminin geliştirildiği hamam sularından; bel fıtığı, kireçleme, boyun ağrıları gibi romatizmal hastalıkların tedavisinde faydalanılmaktadır. Giresun Debboy mevki başta olmak üzere Tirebolu merkez ve Bulancak’ta bulunan hamamlarda bu tür hastalara öncelikle doğal olarak ısıtılan sıcak suyla yoğun bir terapi uygulanmakta ardından yapılan masajlarla kan dolaşımını

¹³ Osmaniye köyünde bulunan demirli suya Maftali (Ayşem suyu) denilmesi, geçmişte Ayşe adındaki bir kadının çocuğundaki egzamanın bu suyla yıkayınca iyileşmesi nedeniyledir. Böylece su, halk tarafından Ayşem suyu olarak adlandırılmış günümüze kadar ulaşmıştır (K20).

dengede tutup vücudun rahatlatılması sağlanmaktadır (K13).¹⁴Nisan ve Mayıs ayları Çepniler bakımından bereket ayları olarak kabul edilir. Öyle ki halk arasında bu aylarda yağın ilk yağmurların şifalı olduğuna ve bu yağmurlarda kesinlikle ıslanılması gerektiğine inanılmaktadır. Durumun gerçekliğine istinaden araştırma yapmış olduğumuz Merkez-Batlama'nın Osmaniye köyü, Doğankent İlçesi'nin Çatalağaç Köyünde bunun özellikle çocuklar üzerinde uygulandığına kanaat getirdik. Şebinkarahisar'da Nevruz sabahı akarsularda yıkanıldığı zaman kuvvet ve sağlık kazanılacağına inanılmaktadır. Tüm bu sağaltmaların yanında suyla yapılan bir başka tedavi göbek çekme yöntemidir. Buna göre küçük bir tabağa koyulan suyun içerisine boncuk iğnesi atılır ve bir parmağın sudaki iğnenin üzerine koyulup Kalem Suresi'nin son ayetinin son sırasındaki dua 7 kere okunarak suya üflenir. Eğer iğne ele yapışır göbek yerine gelmiş olur, yapışmazsa göbeğin düşmediği anlaşılıyordu. Göbek çekme işlemi Giresun'un genelinde günümüzde dahi uygulanmaktadır. Bunun haricinde suyla ilgili şifa pratiklerinde sınava gidenlere okunmuş su vererek heyecanı bastırma veya ani gelen felç travmalarında hastaya hemen su içirme ya da doğum yaparken felç geçirme tehlikesine karşı ineklerin başına su dökme, kırklama işleminde çocuğun terinin kokmaması için koltuk altı, boyun bölgesi ve bileklerine tuzlu su sürülmesi suyun şifalı olduğu inancını devam ettirdiğini ortaya koymaktadır.

2.7. Giresun Çepnilerinde Yağmur Yağdırma Ritüelleri

Çepniler arasında İslami bir kisveye bürünmüş olarak yaşatılan diğer bir su kültü ritüeli ise yağmur yağdırma törenidir. *Yada* taşının işlevlerini günümüzde başka pratiklere aktaran Çepniler, Mart'ın birinden başlayarak gün tutma, akarsuları taşlama, çömçe gelin oyunu, duaya çıkma, okunmuş taşları akarsuyun kenarına bırakma, evliya türbesinden toprak alıp suya bırakma, veli kişilerin kabri başında dua etme gibi çeşitli ritüelleri uygulamaktadırlar. Giresunluların kendi yerel takviminde Rumi 9 Mart'tan itibaren 12 gün sayılır ve bu günlere bağlı olarak yıl içerisinde hangi ayın yağmurlu, hangi ayın kurak geçeceği belirlenmiş olur. Örneğin; Doğankent'te gün sayma ritüelini devam ettiren yöre halkı, %70-75 olan oranının son yirmi yılda iklim şartlarının değişmesi nedeniyle % 40-30'lara düştüğünü belirttiler (K24). Hava tahminlerinin tutmadığı yağmurun çokça yağdığı veya hiç yağmadığı kuraklık döneminde Çepniler özellikle Cuma namazının ardından toplu duaya gitmektedir. Kurak mevsimlerde hocalar, ihtiyarlar, çocuklar, kadınlar hep birlikte dağ tepesine veya yüksekte bulunan geniş düzlük alanlara çıkarak burada öncelikle imam ile birlikte namaz kılarlar, ardından yağmur duasına geçilir ve yukarı çevrilen eller yağmurun yağışını simgelemek için âmin sırasında ters çevrilerek duaya başlanır. İmam âmin sırasında Kuran-ı Kerim'de geçen yağmur sureleri olan Bakara suresinin 19, 22, 264,265, Nisa suresinin 102, Neml suresi 58, Şura suresi 28, Ahkaf suresi 24, Ra'd suresi 12, Nur suresi 43, Şuara suresi 173, Rum suresi 48, 49, Lokman suresi 34, Hadid suresi 20, Hud suresi 52, Furkan suresi 40, En'am suresi 6, Yusuf suresi 49, Nuh suresinin 11. ayetlerini okur. Duanın yapıldığı mekânlardan bir diğeri olan camilerde, topluca edilen duanın ardından imam ve cemaat birlikte dere kenarına gelerek akarsuya taş atılmaktaydı.

Taşlama işlemi özellikle niyet bakımından saf ve temiz olan çocuklara yaptırılarak duanın kabul edilmesi amaçlanırdı. Bu minvalde Buluncak İlçesinde yağmur duasına çıkılırken aralarında üç günden fazla küslük bulunanlar, fesatçı kötü niyetli kişiler veya namaza hiç gelmeyenler götürülüyordu Merkez-Batlama'nın Burhaniye köyünde yağmur töreni için yüksek bir tepeye abdestli olarak çıkılır ve dua edilirdi (K9). Melikli köyünde ise namaz sonrası imam, cemaati dere kenarında toplatır ve dereye taş atılırdı (K23). Güce'nin Yukarıboynuyoğun köylüleri Galivera' da bulunan hacı olan bilir bir kişi ile Karaovacık (Kırpaazarı) denilen mevkide elleri ters çevirerek yağmur duasını telkin etmişlerdir (K25). Yağlıdere'nin Akköy ve Tekke köyünde ise camide yapılan duada eller ters çevrilmekteydi (K26). Doğankent'in Çatalağaç köyünde ise Piri Veled evliyasının mezarından toprak alınır ve bir beze sarılır Harşit Çayı'na atılırdı. Bu toprağın ıslanmasıyla yağmurun yağdığına şahit olunuyordu. Eğer yağmur çok yağarsa atılan toprak geri alınır yağmur kesilirdi (K3). Çocukların, yağmur yağış ritüellerini uzunca bir süpürge sap kısmından yaptıkları süpürge gelin adını verdikleri oyuncaklarıyla folklorik bir tören haline getirdikleri belirlenmiştir (K3). Çepniler' in Çömçe, Kepçe gelin adını verdikleri bu oyun çocukların "*gelin gelin ne ister, kaşık kaşık un ister, kepçe kepçe yağ ister, Allah'tan sulu sulu yağmur ister*" tekerlemesini kapı kapı dolaşarak

¹⁴ Cilt hastaları için suyun içerisine herhangi bir madde atılmadığı veya ilaç kullanılmadığı gibi bu tür işlemlerin yasak olduğunu beyan eden hamam işletmecisi, uygulanan yöntemin sadece sıcak su ve özel bitkisel yağ masajlarından oluştuğunun üzerinde önemle durmuştur (K13).

söylemesiyle yağmur yağması için dua ettikleri gerçeğini ortaya koymaktadır. Giresun Çepni inançlarında derelere taş atılırsa, bebekler tükürürse, göz seğirirse, kuyular aniden kokmaya başlarsa, topraktan çokça karınca ve solucan çıkarsa, ölmüş yılan ağaca asılırsa veya dereye atılırsa yağmur yağacağına inanılır. Nitekim Batlama merkezde kuraklık zamanında derenin taşlanması veya okunmuş taşların dere kenarına bırakılması, ölü yılanın ağaca asılması, ölünün çamaşırının dışarıda kalması yağmuru getirir inancı taşınırken; Güce’de dereye ölü yılanın atılması yağmurun kesilmeyeceği, Bulancak’ta ise kötü niyetli kişilerin duaya katılması yağmurun yağmayacağı düşüncesini taşımaktadır (K9, K17).

2.8. Giresun Çepni Halk İnancında Su Tabuları

Suyun kutsallığı fikrini belli davranış kalıplarına döken Çepnilerin, suya herhangi bir kötü maddenin atılmaması, necaset yapılmaması, gece dışarıya veya ateşe su dökülmemesi, kadınların hayızlı durumlarında bilindik sulara yaklaşmaması, denize ıslık çalınmaması, akmayan sudan abdest alınmaması, âsa sularının her yerde kullanılmaması, suyun israf edilmemesi, kutsal sulara balık tutulmaması, cenaze sularının ağzı kapalı tutulması, suyun kaynatılmaması gibi yasaklamaları mevcuttur. Tespit edilen bu ritüeller İslâmiyet öncesinden gelip, İslâmiyet sonrasına taşınan, arı ve kutlu bir ruh veya ruhun makamı sayılan suyu kirliletmekten çekinme veyahut sakınma tamamıyla su iyelerine dair olan inançtan kaynaklanmaktadır. Çünkü insanlar bilirler ki kutsal olana zarar verilirse bunun karşılığında ceza görürler. Bu sebepten olsa gerek Evliya türbesi etrafında veya adak yerlerinde bulunan sulara kutsal telakkisiyle bakan Çepniler şifalı olmasının yanında dini tesirinin önemli bir mevki işgal etmesi dolayısıyla ziyaret sularını Zemzem suyu ile eşdeğer kabul etmekte ve onu alelade yerlerde kullanmamaktadırlar. Örneğin; Tekke köyünde bulunan Hacı Abdullah Halife’ye ait su, baraj yoluyla Espiye merkeze alınmak istenmiş fakat suyun her yerde kullanılamayacağı raporu çıkmıştır (K4). Bu durum tekke suyunu halkın kendi inancı doğrultusunda kutsal kabul etmesinin ve bilimsel olarak da zemzem suyuna benzerliğini ispatlamış oluyordu. Hakikaten bu yasaklara uyulmadığı zaman su iyelerinin insanları çarptığını, korkuttuğunu anlattıkları hikâyelerden anlamış bulunmaktayız. Mesela Görele Gölbaşı, Tirebolu’nun Yağlıkuyumcu, Kovanpınar ve Özlü, Doğankent merkez ve Çatalağaç, Güce’nin Yukarıboynuyoğun, Yağlıdere’nin Tekke, Dereli’nin Kızıltaş ve Sarıyakup, Merkez-Batlama’nın Burhaniye, Osmaniye, Melikli, Bulancak’ın Bahçeli köylerinde gece dışarıya, damlalıklara su, bebek idrarı, kırkı çıkmamış çocuğun banyo suları dökülmemektedir. Bu sebeple subaşlarının sahipli olduğu gerekçesiyle çocukların bu mekânlarda oynatılmadığı, gece subaşından geçmenin tekin olmadığı inancı Çepniler arasında var olagelmıştır.

Giresun genelinde yapmış olduğumuz araştırmada suya küçük veya büyük abdestin yapılmaması gerektiğinin, eğer yapılırsa kişinin aklının da suyla akıp gideceği üzerinde durulmuş dinimizde de mekruh sayılabilecek davranışlar arasında olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmamız esnasında kutsal olan sulara yaklaşma hususunda “geri çekilme” denilen olayın meydana geldiğini tespit ettik. Şöyle ki kadınların hayızlı durumlarında bilindik sulara yaklaştıkları zaman akan suyun akmaz duruma geldiği veya kutsal kabul edilen suların başında içki içildiğinde o suyun kaybolduğu inancı söz konusudur. Örneğin, Doğankent’te bulunan Şih suyundan hayızlı kadının içmesi durumunda bugün dahi kuruyabileceği ancak suya selânın okunmasıyla tekrar geri geleceği, Dereli’nin Kızıltaş köyünde bulunan Acısu’yun hayızlı kadınlar tarafından kullanıldığı zaman geri çekilerek kaybolduğu, kadınların gitmesiyle tekrar geri geldiği ifade edilmektedir (K3). Merkez-Batlama’ya bağlı Çukurköy köyünde ve Çaldağ yaylasında bir sübyan mektebinin yanında bulunan su gözesinin yakınında içki türü şeyler içildiğinde suyun geri çekilerek gözden kaybolduğu anlatılmaktadır (K7). Bundan başka Batlama havzasındaki Osmaniye Köyü’nde gençken birinin suya küçük abdestini yapmasıyla çarpıldığı ve ceza olarak da çocuğunun olmadığını, Alınca köyündeyse bir kadının her akşam bulaşıklarının suyunu incir ağacının dibine dökmesi neticesinde cinlere, perilere karıştığını sara hastalığına yakalandığını teyit ettik (K20, K9). Görele’den Karagöl’e balık tutmaya giden bir kişinin balıkları tutup, sattıktan sonra felç geçirdiği ve halk arasında bu olayın cezalandırmaya yorumlandığını, Giresun’un bir ilçesi olan Çanakçı’da oturan yaşlı bir kadın 30-40 yıl öncesinde evinin yanındaki akarsuda taşla balık avlanabildiğini fakat lağımın derelere bağlanmasıyla suyun kirlendiği ve ceza olarak derelerin kurduğunu, balıkların yok olduğunu derledik (K22). Aynı şekilde uğursuzluk getireceğine inanılan denize ıslık çalınmaması gerektiği inancı balıkçılarda,

Çarşamba günleri, Hıdrellez günün de ve özellikle yöresel takviminde yer alan Çürüklük ayında çamaşır yıkanmaması gerektiğine dair inançlar Çepniler arasında halen sürdürülmektedir.¹⁵

SONUÇ

Anadolu Türkleri arasında günümüzde yaşatılmakta olan su kültü ile ilgili belli başlı inanç ve pratiklerin Giresun yöresinde de aynı canlılıkta devam ettiğini sözlü ve sosyal tarih perspektifi ekseninde ortaya koymaya çalıştık. Giresun Çepnileri'nin su kültürüne dair inanma ve adetlerinin henüz gün ışığına çıkarılmamış yönlerinin bulunduğu gibi unutulmaya yüz tutmuş inanmalarının da olduğunu tespit ettik. Bu inanç ve ananelerin aydınlığa çıkarılmamış ritüelleri; Mart'ın birinde(yılbaşı bozumu)akan suların durduğuna inanılması, Mayıs ayında düşen cemreden alınarak yoğurt mayalanması, büyük akarsuların kutsal kabul edilmesi, gelinlere su gösterme ritüelinin yapılması, evde günlük kullanılacak suların keramet sahibi kişilerin اساسıyla bulunması çerçevesinde su ile haberleşme işleminin gerçekleşmesi, suyun uyurken görülmesi, Mayıs yağmurunun şifalı kabul edilmesi, korkmuş kişilere şifa niyetine tavadan su içirilmesi, hasta olan kişilerin akarsulardan geçirilmesi, su iyelerinden faydalanmak için sihir ve büyüü bozmak adına yapılan muskaları denize atmaları, göbeği su ile yerine getirme tedavisi, denize ılık çalmanın uğursuzluk getireceği inancı, kutsal bilinen sulara dinen mekruh sayılan durumlarda yaklaşılmasıyla suyun geri çekilme eylemini göstermesi, kaşıkla abdest alınarak su israfının önlenmesi şeklindeki pratiklerin olduğunu söyleyebiliriz. Yörede tespit edilen bu ritüellerin temelinde İslamiyet öncesi eski Türk inanç siteminde yer alan atalar kültü, tabiat kültürleri, Gök Tanrı İnancı ve Şamanlık uygulamalarının olduğu ancak bu inanmaların İslâmiyetle bağdaştırılarak sürdürülmeye devam edildiğini açıkça ifade edebiliriz.

Çepnilerde değişime uğrayarak unutulmaya yüz tutmuş su kültü ritüellerini sıralayacak olursak; İklim değişikliklerine istinaden yılbaşı bozumunda yapılan hava tahminlerinin eskiye oranla %70-75 civarında tutmuyor olmayışı, Harşit çayında şifa niyetine yıkanılırken üzerine baraj kurulması nedeniyle bu ritüelin son bulmuş olması, değirmenler etrafında yapılan sağaltmaların uygulanmaması, şehirleşmenin getirmiş olduğu yozlaşmanın kırklama ritüeline son vermiş olması, örf ve adet uygulamaları etrafında yapılan eve gelen misafirin el ve ayaklarının yıkanması işlemi yeni çağın getirmiş olduğu ev dekorasyonu artık yapılmıyor olmayışı, teknolojinin getirmiş olduğu yeniliklerle ev dışındaki akarsularda çamaşır yıkama işleminin son bulmuş olması, ayrıca su iyelerinin cezasına çarptırılma inancı gereğince akarsulara bağlanan kanalizasyon şebekesinin suları kirletmesi neticesinde kaynak sularında azalma veya yok olmanın görülmesi, hava olaylarının değişmesiyle önceleri topluca yapılan yağmur duasına çıkılmaması, Giresun kültürünün simgesi durumuna gelen *Mayıs Yedisini/Aksu Festivali* çerçevesindeki uygulamaların suyla ilgili diğer inanç ve pratikler gibi son yirmi yılda kentleşmenin ve teknolojinin getirmiş olduğu kopuşa mahkûm olduğu gerçeğiyle karşı karşıyayız.

Heterodoks bir inanç sistemine sahip Giresunlu Çepnilerin köylerinde, İslamiyet öncesi eski Türk inancının izlerini sıklıkla görmek ve inanmaların günlük hayattaki etkilerini gözlemlemek verilen örneklerden anlaşılacağı üzere somutlaştırmak mümkündür. Bunlar su kültü inancı ve uygulamaları etrafında günlük yaşam içerisinde âdet haline getirilmiş ve hâlâ devam etmekte olan; Mart bozumu ve Mayıs yedisini geleneğini, otçu göçünü, Hıdrellez uygulamalarını, evliya, veli türbeleri etrafında dilek dileme, suya saygı ritüelleri olan evin eşliğinden geçerken geline su döktürmeleri ve su gösterme merasimini düzenlemeleri, ebedi hayatın inancı çerçevesinde mezarın üzerine su dökmeleri, suyun akışı gibi hızlı olunması niyetiyle giden kişinin ardından su dökmeleri, şifa bulmak amacıyla yayla sularını kullanmaları, arı ve kutlu olan suyun koruyucu iyelerinden yararlanmak için Mayıs yedisinde Aksu'ya giderek vücutta bulunan hastalıklardan kurtulmak amacıyla denize taş atmaları, yedi dalgaya ayaklarını sokmaları, yedi dalgadan atlamaları, okunmuş suları kullanma ve nefesi keskin kişilerin verdiği su tedavilerini uygulama, suyla göbek çekme, demirli, kükürtlü, sodalı maden ve kaynak sularını sedef, egzama, mantar, uyuz, çiban, deri çatlakları gibi cilt hastalıklarının tedavisi yanında mide, bağırsak, böbrek taşları, karaciğer, safra kesesi ve safra yolları, idrar yollarındaki

¹⁵Çürüklük ayı: Çepniler'in 14 Ağustos ile 13 Eylül arasında oluşan hava durumuna verdikleri addır. Bu ayda sürekli yağın yağmurlar sebebiyle dışarı da çamaşır yıkanmamakta veya dışarıya çamaşır asılmamaktadır (Karadüzgün, 2014:251).

kumlar ve bu rahatsızlıklardan doğan sancıları yok etme tedavisinde kullanmaları, yasaklamalar dâhilinde suyu temiz tutma ve israf etmemeleri, gece dışarıya su dökmemeleri bu kültürün halkın yaşamındaki en küçük ayrıntıya kadar yerleştiğini ve bu davranışlarını açıklarken de “eskilerimizden böyle gördük, biz de gelecek kuşaklara aktarıyoruz” ifadelerini kullanmaları su kültürünün ilerleyen zaman zarfında da devam edeceğini işaret etmektedir. Bu hususta bilhassa Giresun Belediyesi'nin yapmış olduğu kültürel çalışmalar yadsınamayacak derecede önem arz etmektedir.

İşte bu çalışmada Orta Asya'daki Türk su inancı çeşitli cepheleriyle ortaya konularak, su kültürünün geçmişten günümüze hangi evrelerden geçip, hangi ritüellerinin gizli kalmış, unutulmuş veya bozulmaya uğramış olduğu, Giresun kültürü ve halk inançları ekseninde ne gibi değişimler geçirdiği, yaşayan mirasın, inanışların ve ritüellerin halkın sosyo-kültürel hayatında ne şekilde devam ettiği veya edemediği tüm yönleriyle ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Elde edilen bulgular neticesinde su kültürünün, Orta Asya'dan Anadolu'ya, Anadolu'dan Giresun Çepnilerine kadar gelen süreçte sosyo-kültürel ve en önemlisi de dini tesirlerin etkisinde kalmış olduğu, zamanın koşullarına göre yozlaşmaya ve unutulmaya yüz tuttuğu kanaatindeyiz. Nitekim yapılan sözlü tarih araştırmasında kaynak kişilerden derlemiş olduğumuz bilgilerin ve Giresun Aksu Festivali'ne azalan ilginin ortaya koymuş olduğumuz hipotezimizi güçlendirdiğini açıkça ifade edebiliriz.

KAYNAKÇA

- Abalı, İsmail. (2011). *Koçarlı Halk Kültürü*, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Aydın.
- Acıpayamlı, Orhan. (1989). *Türkiye Folklorunda Halk Hekimliğinin Morfolojik ve Fonksiyonel Yönden İncelenmesi*, Türk Halk Hekimliği Sempozyumu Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Aça, Mustafa. (2015). Doğu Karadeniz Balıkçılarında Yerleşim Aile ve Gündelik Hayat, *Uluslararası Karadeniz Havzası Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Sayı. 1, ss. 19-42.
- Aça, Mustafa. (2008). Trabzon-Şalpaazarı Çepnileri ile Çuvaş Türklerinin Doğum Sonrası Etrafındaki İnanış ve Uygulamaları Üzerine Bir Karşılaştırma Denemesi, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, Sayı. 1, ss. 21-34.
- Akın, Cavit. (2004). *Giresun Tarihi ve Kültürel Değerleri*, 1.Baskı, Gece Kitaplığı, Giresun.
- Akpınar, Turgut. (1988). Eski ve Bugünkü Türklerde Su Kültü ve Adetler, IX. Cilt, *Tarih ve Toplum ve Yeni Yaklaşımlar*, Sayı. 49, ss. 30-39.
- Altınkaynak, Erdoğan. (2009). Küreselleşme ve Uygulamalı Halk Bilimi Örneğinde Giresun Kültür Araştırmaları Merkezi, *ZeitschriftFürDieWelt Der Türken Journal World Of Turks*, Vol: 1, No. 1, ss. 21-32.
- Aydın, Mehmet. (1984). Bayat, Bayat Boyu ve Oğuzların Tarihi, 1.Baskı, Hatipoğlu Yayınevi, Ankara.
- Bekdemir, Ü., Ertürk, M. Ve Güner, İ. (2000). Giresun'un Tarihi Coğrafyası, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı 4, Erzurum, ss. 1-18.
- Bibi, İbni. (1956). *El-Evâmîrü'l-' Alâ'iyyeFi'l-Umuri'l-' Alâ'iyye*, (Çev.): A.S. Erzi, T.T.K Yayınları, Ankara.
- Çelik, Ali.(1999). *Trabzon-Şalpaazarı Çepni Kültürü*, Trabzon Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Trabzon.
- Çelik, Ali. (2005). *Trabzon Çaykara Halk Kültürü*, Doğu Kütüphanesi, Yayınları, İstanbul.
- Çetin, İsmet. (2013). Kutsal, Su ve Tedavi, *Halk Kültüründe Su Uluslararası Sempozyumu*, Tekirdağ, ss. 1-9.
- Çıblak, Nilgün. (2005). Çukurova'da Halk Hekimliği ve İlgili Uygulamalarda Eski Türk İnançlarının İzleri, *Türk Kültürü Dergisi*, Sayı 507-508, Ankara, ss. 199-214.
- Çığ, Muazzez İlmiye. (2015). *Sümerlilerde Tufan Tufan'da Türkler*, 10. Baskı, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- Çobanoğlu, Özkul. (1993). Türk Kültür Tarihinde Su Kültü, *Türk Kültürü Dergisi*, Sayı 361, Ankara, ss. 32-42.
- Demir, Muzaffer. (2008). Antik Dönemde Bir Doğu Karadeniz Kavmi: Khalybler, *Uluslararası Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu(09-11Ekim)*, Giresun, ss.67-85.
- Doğrusöz, Mahmur. (2005). *Kayseri ve Çevresinde Su ile İlgili İnanç ve Uygulamalar*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Kayseri.
- Eliade, Mircea. (2005). *Dinler Tarihi İnançlar ve İbadetlerin Morfolojisi*, (Çev.): Mustafa Ünal, Serhat Kitabevi, Konya.
- El-Kâşgarî, Mahmûd. (2007). *Divânü Lugâti't Türk*, (Çev.): Serap Tuba Yurteser, Kabcacı Yayınevi, İstanbul.
- Emecen, Feridun. (1996). Giresun, Diyanet İslam Ansiklopedisi, XIV. Cilt, İstanbul, ss.78-84.

- Erbaş, Ali. (2004). Muhtelif Dinlerde Su Motifi, *Ekev Akademik Dergisi*, Sayı 20, ss. 241-258.
- Erdemir, Hatice Palaz. (2011). “Eski Türklerde Su ve Su Ulaşımı, *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History Turkish or Turkic*, Volume 6/2, ss. 819-836.
- Ergin, Muharrem. (1971). *Dede Korkut Kitabı*, MEB Yayınları, İstanbul.
- Fatsa, Mehmet. (2015). *Geçmişten Günümüze Dereli*, Dereli Kaymakamlığı Yayınları-1, Giresun.
- Fatsa, M.,&İltar, G. (2016). *Hacı Abdullah Halife Tekkesi*, Arı Sanat Yayınevi, İstanbul.
- Gavaz, Özlem Sir. (2016). Hititlerden Günümüze Yağmur Duası, I. Cilt, *Uluslararası Bütün Yönleriyle Çorum Sempozyumu*, Çorum.
- Göncüler, Fatma Jale Gül, (2009). Halkbilimsel Unsurlar Açısından Aksu Festivali'nin Değerlendirilmesi, *Giresun ve Doğu Karadeniz Sosyal Bilimler Sempozyumu*, II. Cilt, Ankara. ss. 622-635.
- Gürsoy, Ahmet. (2013). Giresun Mayıs Yedisini Geleneklerinde Sembollerin Dili, (Ed.) M. Fatsa, *Geçmişten Günümüze Giresun'da Dini ve Kültürel Hayat Sempozyumu*, Giresun İl Özel İdaresi Serisi-2, İstanbul.
- İnan, Abdulkadir. (2002). Türk Boylarında Dağ, Ağaç(Orman)Kültü, Yer-Su Tanrıları, *Orman ve Av Dergisi*, Sayı 79, ss. 20-25.
- İnan, Abdulkadir.(2015). *Tarihte ve Bugün Şamanizm; Materyaller ve Araştırmalar*, 8. Baskı, T.T.K Yayınları, Ankara.
- Kaçar, Betül Zahide.(2010). *Çepnilerde Din ve Sosyal-Kültürel Hayat(Giresun Örneği)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, İstanbul.
- Kadioğlu, Serap.(2015). Çepniler: Giresun'un Sosyolojik Kökenine Dair, *Geçmişten Günümüze Giresun*, Giresun İl Özel İdaresi Kültür Serisi-4, İstanbul.
- Kalafat, Yaşar.(1999). *Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri*, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara.
- Kalafat, Yaşar. (2004). *Altaylar'dan Anadolu'ya Kamizm-Şamanizm*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- Kalafat, Yaşar. (2015). *Türk Kültürlü Halklarda Mitik-Mistik Kavşakta Su*, (Ed.) Mustafa Aksoy, Türk Halkbilim Araştırma Stratejisi Kültür Merkezi Dizisi;XXXIII, Berikan Yayınevi, Ankara.
- Karadüzgün, Ülkü.(1999). *Giresun'da Adak İnanç ve Adak Yerleri*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Master Tezi, Ankara.
- Karadüzgün, Ülkü.(2009). Giresun Adak Yerlerinde Tespit Edilen Çeşitli Uygulama, İnanış ve Efsaneler, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Volume 2/7, 133-153.
- Karadüzgün, Ülkü. (2014). Giresun Halk Takvimi, Sayılı Günler ve Bunlara Bağlı İnanış ve Uygulamalar, *Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, Yıl 6, Karadeniz Özel Sayısı, Giresun, ss. 233-256.
- Korkmaz, Ramazan. (2006). Dede Korkut Hikâyelerindeki Su Kültürünün MitikYorumu,*Türk Kültürü Dergisi*, Sayı 418, ss. 91-98.
- Köse, Nerin.(1991). Türk Halk Hikâyelerinde And, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* VI, İzmir. ss. 169-182.
- Kuruca, Nazım.(2015). Çepnilerde Dini Hayat ve Bazı Dini Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme, *Uluslararası Karadeniz Havzası Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Yıl 1, Sayı 3, Trabzon, ss.193-226.
- Ocak, Ahmet Yaşar. (1983). *Alevi ve Bektaşî İnançlarının İslam Öncesi Temelleri*, Enderun Kitabevi, İstanbul.
- Ögel, Bahaeddin. (1997). *Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, II. Cilt, MEB Yayınları, İstanbul.
- Ögel, Bahaeddin. (2010). *Türk Mitolojisi*, 4. Baskı, II. Cilt, T.T.K, Ankara.
- Oymak, İskender. (2010). Anadolu'da Su Kültürünün İzleri, *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XV. Cilt, , Sayı 1, ss. 35-55
- Oymak, İskender. (2016). *Türk Mitolojisinde Su Kültü*, 2. Baskı, (Ed.) F. A. Turan & M. Ozan: Türk Mitolojisine Giriş, Gazi Kitabevi, Ankara.
- Pala, İskender. (2008). *Dört Güzeller Toprak, Su, Hava, Ateş*, Kapı Yayınları, İstanbul.
- Palancı, Beyhan. (2006). *Ortaçağ Seyahatnamelerine Göre Türk Dünyasında Gelenek ve Görenekler*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Roux, Jean-Paul. (1984). Türkler ve Moğollarda Su Kutsaldır, (Çev.) Türker Acaroğlu, *Folklor Halkbilim Dergisi*, Sayı 38, ss. 31-35
- Roux, Jean- Paul. (2011). *Türkler ve Moğolların Eski Dini*, 2. Baskı, (Çev.) M. Yaşar Sağlam, Kabalcı Kitabevi, İstanbul.
- Sandalcı, S.,Intze, P. (2013). Yunan Mitolojisinde İlyada Destanında Su, *Halk Kültüründe Su Uluslararası Sempozyumu*, Tekirdağ. ss.1-10.

- Sümer, Faruk. (1993). Çepni, *TDV İslam Araştırmaları Merkezi*, VIII. Cilt, s. 269-270.
- Sümer, Faruk.(1999). *Oğuzlar(Türkmenler)*, 5. Baskı, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.
- Şeşen, Ramazan. (2016). *İbnFadlan Seyahatnamesi ve Ekleri*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul.
- Şişman, Bekir. (1996). Eski Türk İnançlarının Samsun Yöresindeki İzleri, *Türk Kültürü Dergisi*, Sayı 401, Ankara, ss.563-574
- Taş, İsmail. (2002). *İslam Öncesi Türk Düşüncesinde Kozmogoni, Kozmoloji*, Kömen Yayınları, Konya.
- Turan, F. Ahsen. (2008). Anadolu'da ki Hıdrellez Kutlamalarına Dair İnanmalar, Ritüeller, Yasaklar ve Yaptırımlar, *Gazi Türkiyat Türklük Bilimi Araştırma Dergisi*, Sayı 2, ss.101-111.
- Türkyılmaz, Atıla. (2013). *Anadolu Öncesi Türklerde Su Kültü ve Günümüzdeki Yansımaları*, ASKİ Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No: VIII, Ankara, ss.169-184.
- Unver, A. Sühely. (1953). Yağmur Taşı Hakkında, *Tarih Dergisi*, IV Cilt, Sayı 7, İstanbul, ss. 77-84.
- Uraz, Murat. (1994). *Türk Mitolojisi*, Düşünen Adam Yayınları, İstanbul.
- Yardımcı, Mehmet. (2015). Geleneksel Kültürümüzde ve Âşıkların Dilinde Su, *Kültür Evreni*, Sayı 8, ss. 75-85.
- Yıldız, Adnan. (2009). Mayıs Yedisi, Erişim: <http://www.serander.net/karadeniz-kültürü/halkbilim-folklor/701/yayın>. htm (22.05.2018)

SÖZLÜ KAYNAKLAR

- K1: Kemal Özdemir, 1952 Dereli/Kızıлтаş Köyü doğumlu, İlkokul Mezunu, Çiftçi, Görüşme yeri: Kızıлтаş Köyü, Görüşme tarihi: 03.08.2017.
- K2: Hatice Yazar, 1957 Batlama/Osmaniye Köyü doğumlu, İlkokul Mezunu, Ev Hanımı, Görüşme Yeri: Osmaniye Köyü, Görüşme Tarihi: 04.08.2017.
- K3: Seyid Güvendi, 1955 Doğankent/Çatalağaç Köyü doğumlu, Üniversite, Emekli Öğretmen, Görüşme Yeri: Doğankent Belediyesi, Görüşme Tarihi: 24.07.2017.
- K4: Ömer Şen, 1954 Yağlıdere/Tekke Köyü doğumlu, İlkokul, Köy Muhtarı, Görüşme Yeri: Hacı Abdullah Halife Tekkesi, Görüşme Tarihi: 12.07.2017.
- K5: Metin Koç, 1962 Dereli/Sarıyakup Köyü doğumlu, Lise, Makine Teknikeri, Görüşme Yeri: Giresun Orman ve Su İşleri Şubesi, Görüşme Tarihi: 02.08.2017.
- K6: Döndü Kostak, 1946 Çanakçı/Yeşilköy Köyü doğumlu, Okur-Yazar değil, Ev Hanımı, Görüşme Yeri: Çanakçı, Görüşme Tarihi: 28.06.2017.
- K7: Hamza Özcan, 1964 Batlama/Osmaniye Köyü doğumlu, Lise, Memur, Görüşme Yeri: Giresun Orman ve Su İşleri Şubesi, Görüşme Tarihi:04.08.2017.
- K8: Feyime Bayraktar, 1935 Görele/Gölbaşı Köyü doğumlu, Okur-Yazar değil, Ev Hanımı, Görüşme yeri: Gölbaşı Köyü, Görüşme Tarihi: 28.06.2017.
- K9:Semiha Hisarkaya, 1947 Batlama/Burhaniye Köyü doğumlu, İlkokul, Ev Hanımı, Görüşme Yeri: Burhaniye köyü, Görüşme Tarihi: 29.06.2017.
- K10: Fatma Sarıcı, 1943 Tirebolu/Kovanpınar Köyü doğumlu, Okur-Yazar değil, Ev hanımı, Görüşme Yeri: Kovanpınar Köyü, Görüşme Tarihi: 06.07.2017.
- K11: Emine Kürkan, 1974, Vakfikebir/Çavuşlu Köyü, İlkokul, Ev Hanımı, Görüşme yeri: Çavuşlu Köyü, Görüşme Tarihi: 27.06.2017.
- K12: Murat Gül, 1965 Giresun/Merkez doğumlu, Ortaokul, Balıkçı, Görüşme yeri: Merkez Limanı, Görüşme Tarihi: 11.08.2017.
- K13: Murat Atalay: 1979 Trabzon/Tonya İlçesi doğumlu, Lise, Hamam İşletmecisi, Görüşme Yeri: Giresun Debboy Mevkii, Görüşme Tarihi: 11.08.2017.
- K14: Kemal Hekim, 1937 Tirebolu/Öztlü Köyü doğumlu, Lise, Emekli Kaptan, Görüşme Yeri: Öztlü Köyü, Görüşme Tarihi: 09.08.2017.
- K15: Hacı Ali Sarı, 1946 Doğankent/Merkez doğumlu, Okur-Yazar değil, Kaynakçı, Görüşme yeri: Doğankent Merkez, Görüşme Tarihi:06.07.2017.
- K16: Mustafa Çiçek, 1958 Bulancak/Bahçeli Köyü, İlkokul, Emekli Belediye İşçisi, Görüşme Yeri: Bulancak Belediyesi Konferans Salonu, Görüşme Tarihi:07.31.2017.
- K17:Gülhanım Güven, 1954 Güce/Yukarıboynuyoğun Köyü doğumlu, Okur-Yazar değil, Görüşme Yeri: Yukarıboynuyoğun Köyü, Görüşme Tarihi: 09.08.2017.

- K18: İlyas Dizdar, 1941 Dereli/Kızıлтаş Köyü doğumlu, İlkokul, Köy Esnafı, Görüşme Yeri: Kızıлтаş Köyü'ndeki iş yeri, Görüşme Tarihi: 03.08.2017.
- K19: İsmail Tekin, 1938 Doğankent/Merkez doğumlu, Okur-Yazar değil, Emekli Fırıncı, Görüşme Yeri: Doğankent, Görüşme Tarihi: 06.07.2017.
- K20: Abdullah Aşık, 1958 Batlama/Osmaniye Köyü doğumlu, İlkokul, Köy Muhtarı, Görüşme Yeri: Osmaniye Köyü, Görüşme Tarihi: 04.08.2017.
- K21: Hayriye Sezgin, 1950 Tirebolu/Kovanpınar Köyü doğumlu, Okur-Yazar değil, Ev Hanımı, Görüşme Yeri: Kovanpınar Köyü, Görüşme Tarihi:07.07.2017.
- K22: Salih Takır, 1932 Çanakçı/Yeşilköy Köyü doğumlu, İlkokul, Emekli Memur, Görüşme Yeri: Yeşilköy Köyü, Görüşme Tarihi: 28.06.2017.
- K23: Dursun Yağmur, 1954 Batlama/Melikli Köyü doğumlu, İlkokul, Serbest Meslek, Görüşme Yeri: Melikli Köyü, Görüşme Tarihi: 04.08.2017.
- K24: Şenol Tekin, 1943 Doğankent/Merkez doğumlu, Ortaokul, Emekli Belediye Başkanı, Görüşme Yeri: Doğankent/Merkez, Görüşme Tarihi:06.07.2017.
- K25: Hüseyin Güvendi, 1938 Güce/Yukarıboynuoğun Köyü doğumlu, Okur-Yazar değil, Çiftçi, Görüşme Yeri: Yukarıboynuoğun Köyü, Görüşme Tarihi: 09.08.2017.
- K26: Mehmet Şendik, 1942 Yağlıdere/Tekke Köy doğumlu, İlkokul, Çiftçi, Görüşme Yeri: Tekke Köy Camii, Görüşme Tarihi: 12.07.2017.